

SPROVEDBENA REGULATIVA KOMISIJE (EU) 2024/1111

od 10. aprila 2024. godine

o izmjeni Regulative (EU) br. 1178/2011, Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012, Regulative (EU) br. 965/2012 i Sprovedbene regulative (EU) 2017/373 u pogledu utvrđivanja zahtjeva za operacije vazduhoplova sa posadom sposobnih za vertikalno polijetanje i slijetanje

Član 1

Izmjene Regulative (EU) br. 1178/2011

Regulativa (EU) br. 1178/2011 mijenja se kako slijedi:

(1) u članu 2 umeću se sljedeće tačke:

„(8a) „rotokopter” je vazduhoplov na motorni pogon, teži od vazduha, koji se prvenstveno održava u letu pomoću uzgona koji stvaraju najviše dva rotora;

(8b) „vazduhoplov sposoban za vertikalno polijetanje i slijetanje (VTOL) (VCA)” je vazduhoplov na motorni pogon, teži od vazduha, koji nije avion ili rotokopter i koji ima sposobnost da izvrši vertikalno polijetanje i slijetanje pomoću jedinica za uzgon i potisak tokom polijetanja i slijetanja.”;

(2) umeće se sljedeći član:

„Član 4f

Ovlašćenja za tip za VCA

1. Podnosioci zahtjeva koji imaju dozvolu komercijalnog pilota za avione (CPL(A)) ili helikoptere (CPL(H)) u skladu sa Prilogom I (Dio-FCL) imaju pravo da im se izda ovlaštenje za tip za VCA i da koriste prava takvog ovlaštenja za tip ukoliko su usklađeni sa svim od sljedećeg:
  - (a) preduslovima navedenim u podacima o operativnoj prikladnosti utvrđenim u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012;
  - (b) Odsjekom 1 Poddijela H Priloga I (Dio-FCL) i odredbama ovog člana.
2. Ispit iz teorijskog znanja sprovodi se u pisanoj formi, pri čemu broj pitanja sa višestrukim odgovorima zavisi od složenosti vazduhoplova.
3. Obuka za ovlaštenje za tip, praktični ispiti i provjere stručnosti za vazduhoplov iz stava 1:
  - (a) su usklađeni sa sljedećim zahtjevima iz Dodatka 9 Priloga I (Dio-FCL):
    - (i) Odsjekom A;
    - (ii) Odsjecima B, C ili D, kako je određeno i ako nije drugačije navedeno u podacima o operativnoj prikladnosti utvrđenim u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012; i
  - (b) pod uslovima i u mjeri navedenoj u podacima o operativnoj prikladnosti utvrđenim u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012, uključuju dodatnu obuku i ispitivanje kako bi se podnosiocima zahtjeva omogućilo sticanje kompetencija za obavljanje operacija odgovarajućim VCA-om.
4. Odstupajući od gore navedenih stavova, podnosiocima zahtjeva koji imaju CPL(A) ili CPL(H) i koji su učestvovali u probnim letovima za određeni tip VCA-a izdaje se ovlaštenje za tip za taj vazduhoplov pod uslovom da su usklađeni sa svim sljedećim:
  - (a) da su usklađeni sa uslovima za let kao pilot za probni let na odgovarajućem tipu VCA-a, kako je utvrđeno u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012;
  - (b) imaju 50 sati ukupnog naleta ili 10 sati naleta kao vođa vazduhoplova na probnim letovima na odgovarajućem tipu VCA-a;
  - (c) da su usklađeni sa preduslovima iz stava 1(a).
5. Period važenja ovlaštenja za tip izdatih u skladu sa ovim članom je godinu dana. Imaoci moraju:
  - (a) za produženje ovlaštenja za tip:
    - (i) da obave najmanje 2 sata naleta u svojstvu pilota na odgovarajućem tipu VCA-a u periodu važenja ovlaštenja;
    - (ii) da polože provjeru stručnosti u skladu sa stavom 3, čije trajanje može da se uračuna u nalet iz tačke (a)(i), u roku od tri mjeseca koji neposredno prethode datumu isteka ovlaštenja i u odgovarajućem tipu VCA-a ili FSTD-u koji predstavlja taj vazduhoplov. Ako podnosioci zahtjeva odluče da polože provjeru stručnosti prije tog perioda od tri mjeseca, novi period važenja počinje od datuma provjere stručnosti;
  - (b) u cilju obnove ovlaštenja za tip, da ispune zahtjeve iz tačke FCL.740(b) Priloga I (Dio-FCL).
6. Imaoci dozvole i ovlaštenja za tip iz stava 1 imaju pravo da vrše operacije odgovarajućim VCA-om u skladu sa pravilima instrumentalnog letjenja pod uslovom da su usklađeni sa svim sljedećim:
  - (a) imaju IR(A) ili IR(H), zavisno od toga šta je primjenljivo;
  - (b) završili su na odgovarajućem tipu VCA-a, zavisno od toga šta je primjenljivo, praktični ispit ili provjeru stručnosti u skladu sa stavom 3, uključujući sadržaj relevantan za instrumentalni let.
7. Nezavisno od tačke FCL.900(b) Priloga I (Dio-FCL), podnosiocima zahtjeva koji imaju sertifikat instruktora u skladu sa Prilogom I (Dio-FCL) sa pravima za pružanje obuke za ovlaštenja za tip aviona ili helikoptera izdaju se prava za pružanje obuke za ovlaštenje za tip iz stava 1, pod uslovom:
  - (a) da imaju ovlaštenje za tip u skladu sa stavom 1 za odgovarajući tip VCA;
  - (b) da su, osim ako je drugačije navedeno u podacima o operativnoj prikladnosti utvrđenim u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012, u periodu od 12 mjeseci prije podnošenja zahtjeva obavili najmanje 30 rutnih sektora, uključujući polijetanja i slijetanja, u svojstvu vođe vazduhoplova u odgovarajućem tipu VCA-a, od čega 15 rutnih sektora može da bude obavljeno na FSTD-u za taj tip VCA;

- (c) da su u ATO-u završili teorijsku i praktičnu obuku za proširenje prava instruktora na taj tip VCA, uključujući obavezne elemente obuke kako je navedeno u podacima o operativnoj prikladnosti utvrđenim u skladu sa Prilogom I (Dio-21) Regulative (EU) br. 748/2012;
  - (d) da su položili odgovarajuće djelove procjene kompetencija u skladu sa tačkom FCL.935 Priloga I (Dio-FCL).
- Odstupajući od stavova (b), (c) i (d), podnosiocima zahtjeva koji imaju sertifikat TRI(A) ili sertifikat TRI(H) i kojima je izdato ovlaštenje za tip za VCA u skladu sa stavom 4 prava TRI proširuju se na taj tip VCA-a.
- 8. Imaocima prava instruktora iz stava 7 ta prava se produžavaju ili obnavljaju, zavisno šta je primjenljivo, ako ispunjavaju odgovarajuće zahtjeve za produženje ili obnovu iz Poddjela J Priloga I (Dio-FCL) koji se primjenjuju na njihov sertifikat instruktora i obave jedno od sljedećeg:
    - (a) završe u ATO-u obuku osvježenja znanja instruktora sa fokusom na prava u skladu sa stavom 7;
    - (b) polože odgovarajuće djeloveprocjene stručnosti u skladu sa tačkom FCL.935 Priloga I (Dio-FCL) na odgovarajućem tipu VCA-a iz stava 1 ili na FSTD-u za taj tip.
  - 9. Nezavisno od tačke FCL.1000(b) Priloga I (Dio-FCL), podnosiocima zahtjeva koji imaju sertifikat ispitivača u skladu sa Prilogom I (Dio-FCL) sa pravima za obavljanje dužnosti ispitivača za ovlaštenja za tip aviona ili helikoptera izdaju se prava za obavljanje praktičnog ispita i provjera stručnosti za tip VCA naveden u stavu 1 pod uslovom da imaju prava instruktora u skladu sa stavom 7 za odgovarajući tip VCA i da su usklađeni sa svim sljedećim zahtjevima na odgovarajućem tipu VCA ili FSTD-u za taj tip:
    - (a) završili su standardizaciju ispitivača u skladu sa tačkom FCL.1015 Priloga I (Dio-FCL), uključujući obavljanje najmanje jednog ispita praktične obuke ili provjere stručnosti;
    - (b) položili su odgovarajuće djelove procjene kompetencija u skladu sa tačkom FCL.1020 Priloga I (Dio-FCL).
  - 10. Imaocima prava ispitivača iz stava 9 ta prava se produžavaju ili obnavljaju, zavisno šta je primjenljivo ako ispunjavaju zahtjeve iz odgovarajućih djelova tačke FCL.1025 Priloga I (Dio-FCL) i obave jedno od sljedećeg:
    - (a) Završe seminar osvježenja znanja ispitivača u skladu sa tačkom FCL.1025(b)(2) Priloga I (Dio-FCL) sa fokusom na prava u skladu sa stavom 9;
    - (b) Polože odgovarajuće djelove procjene kompetencija u skladu sa tačkom FCL.1020 Priloga I (Dio-FCL) na odgovarajućem tipu VCA-a ili na FSTD-u za taj tip.”;
- (3) Prilog I (Dio-FCL) mijenja se u skladu sa Prilogom I ove Regulative.

Član 2

Izmjene Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012

Sprovedbena regulativa (EU) br. 923/2012 mijenja se kako slijedi:

- (1) član 2 mijenja se kako slijedi:
  - (a) tačka 85 zamjenjuje se sljedećim:
„(85)„rotokopter” je vazduhoplov na motorni pogon teži od vazduha koji za letjenje prvenstveno zavisi od uzgona koji stvaraju najviše dva rotora;”;
  - (b) umeću se sljedeće tačke:
„(85a)„helikopter” je vrsta rotokoptera koji se održava u letu uglavnom zbog reakcije vazduha na najviše dva rotora sa motornim pogonom postavljenim na pretežno vertikalnim osama;
(85b)„vazduhoplov sposoban za vertikalno polijetanje i slijetanje ili VTOL vazduhoplov (VCA)” je motorni vazduhoplov teži od vazduha koji nije avion ili rotokopter i koji ima sposobnost vertikalnog polijetanja i slijetanja pomoću jedinica za uzgon i potisak tokom polijetanja i slijetanja.”;
  - (c) umeće se sljedeća tačka:
„(94a)„minimalna količina goriva” je pojam kojim se opisuje situacija kad je stanje zalihe goriva/energije vazduhoplova takvo da se taj let upućuje na slijetanje na određeni aerodrom bez mogućnosti prihvatanja bilo kakvog dodatnog odgađanja;”;
- (2) Prilog se mijenja u skladu sa Prilogom II ove Regulative.

Član 3

Izmjene Regulative (EU) br. 965/2012

Regulativa (EU) br. 965/2012 mijenja se kako slijedi:

- (1) U članu 1 dodaje se stav 1a:
„1a. Ovom Regulativom se utvrđuju detaljna pravila za operacije inovativne vazdušne mobilnosti u skladu sa pravilima vizuelnog letjenja danju, kada je površina vidljiva, koje se izvode vazduhoplovima sa jednim pilotom sposobnim za vertikalno polijetanje i slijetanje iz tačaka (b)(i) i (ii) člana 2(1) Regulative (EU) 2018/1139.”;
- (2) član 2 mijenja se kako slijedi:
  - (a) tačka (1a) zamjenjuje se sljedećim:
„(1a)„rotokopter” je motorni vazduhoplov teži od vazduha koji za letjenje prvenstveno zavisi od uzgona koji stvaraju najviše dva rotora;”;
  - (b) umeće se sljedeća tačka:
„(1aa)„helikopter” je vrsta rotokoptera koja se održava u vazduhu uglavnom zbog reakcije vazduha na najviše dva rotora na motorni pogon na uglavnom vertikalnim osama;”;
  - (c) umeću se sljedeće tačke:

„(12)„operacije inovativne vazdušne mobilnosti (IAM)“ je svaka operacija sa vazduhoplovom sposobnim za vertikalno polijetanje i slijetanje (VTOL) u gusto naseljenim područjima i područjima koja nisu gusto naseljena;

(13)„vazduhoplov sposoban za vertikalno polijetanje i slijetanje ili VTOL vazduhoplov (VCA)“ je motorni vazduhoplov teži od vazduha koji nije avion ili rotokopter i koji ima sposobnost vertikalnog polijetanja i slijetanja pomoću jedinica za uzgon i potisak tokom polijetanja i slijetanja;

(14)„VEMS let“ je let VCA na osnovu odobrenja za VEMS gdje je neophodan hitan i brz prevoz čija je svrha:

(a) da se olakša pružanje hitne medicinske pomoći prevozom:

(i) medicinskog osoblja;

(ii) medicinskih zaliha (oprema, krv, organi, lijekovi);

(iii) bolesnih ili povrijeđenih lica i drugih direktno uključenih lica;

ili

(b) da se obavi bilo koja radnja u situaciji u kojoj postoji lice koje je zbog okoline izloženo predstojećem ili očekivanom riziku po zdravlje pa je potrebno:

(i) da se spasi to lice ili da mu se dostave zalihe; ili

(ii) da se prevezu lica, životinje ili oprema do VEMS operativnog mjesta ili sa njega.”;

(3) član 5 mijenja se kako slijedi:

(a) umeće se sljedeći stav:

„1b. Operatori upravljaju VCA-om u kontekstu IAM operacija samo u skladu sa Prilozima III i IX ove Regulative.”;

(b) u stavu 2, dodaje se sljedeća tačka:

„(h) VCA koji se upotrebljavaju za:

(i) prevoz opasnih materija (DG);

(ii) VEMS.”;

(c) u stavu 5 dodaje se sljedeća tačka:

„(c) VCA u skladu sa zahtjevima navedenim u Prilogu IX.”;

(d) u stavu 5 dodaje se sljedeći drugi podstav:

„U slučaju tačaka (a), (b) i (c) prvog podstava, organizacije za obuku moraju da budu usklađene sa zahtjevima utvrđenim u Prilogu VII (Dio-ORA) Regulative (EU) br. 1178/2011 umjesto Priloga III (Dio-ORO) ove Regulative. Obuku za VCA pružaju samo odobrene organizacije za obuku.”;

(4) član 8 mijenja se kako slijedi:

(a) stav 1 zamjenjuje se sljedećim:

„1. CAT operacije avionima i helikopterima podliježu zahtjevima iz Poddijela FTL Priloga III.”;

(b) dodaje se sljedeći stav:

„5. IAM operator, po pitanju ograničenja vremena leta mora da bude usklađen je sa zahtjevima navedenim u nacionalnom pravu države članice u kojoj operator ima glavno mjesto poslovanja ili, ako operator nema glavno mjesto poslovanja, mjesta u kojem je operator osnovan ili ima boravište.”;

(5) Prilog I Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se u skladu sa Prilogom III ove Regulative.

(6) Prilog II Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se u skladu sa Prilogom IV ove Regulative.

(7) Prilog III Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se u skladu sa Prilogom V ove Regulative.

(8) Prilog V Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se u skladu sa Prilogom VI ove Regulative.

(9) Prilog IX Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se kako je navedeno u Prilogu VII ove Regulative.

Član 4

Izmjene Sprovedbene regulative (EU) 2017/373

U tački ATS.TR.305 Priloga IV Sprovedbene regulative (EU) 2017/373, umeće se sljedeća tačka (7a) podtački (a):

„(7a)informacija o bespilotnim vazduhoplovima;”.

Član 5

Stupanje na snagu i primjena

Ova Regulativa stupa na snagu dvadesetog dana od dana objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

Primjenjuje se od 1. maja 2025. godine.

Ova Regulativa obavezujuća je u cjelini i neposredno se primjenjuje u svim državama članicama.

Sačinjeno u Briselu 10. aprila 2024. godine.

Za Komisiju
Predsjednica
Ursula VON DER LEJEN

Prilog I Regulative (EU) br. 1178/2011 mijenja se kako slijedi:

(1) tačka FCL.010 mijenja se kako slijedi:

- (a) u definiciji „naleta” treći stav, o „vazдушnim brodovima”, zamjenjuje se sljedećim:
„za vazdušne brodove je ukupno vrijeme od trenutka odvajanja vazdušnog broda od veznog mjesta do trenutka kad se vazdušni brod potpuno zaustavi nakon leta i veže za vezno mjesto;”;
- (b) u definiciji „naleta” dodaje se četvrti stav, o „VTOL vazduhoplovima”, kako slijedi:
„za vazduhoplove sposobne za VTOL (VCA) je ukupno vrijeme od trenutka stavljanja jedinica za uzgon i potisak u pogon za potrebe polijetanja do trenutka u kojem se vazduhoplov potpuno zaustavi nakon leta i u kojem se jedinice za uzgon i potisak isključe.”;
- (c) definicija „helikoptera” zamjenjuje se sljedećim:
„Helikopter” je vrsta rotokoptera koja se održava u vazduhu uglavnom zbog reakcije vazduha na najviše dva rotora na motorni pogon na uglavnom vertikalnim osama.”;

(2) u tački FCL.060, uvodna rečenica tačke (b) zamjenjuje se sljedećim:

„(b) Avioni, helikopteri, vazduhoplovi pogonjeni uzgonom, vazdušni brodovi i VTOL vazduhoplovi (VCA).

Pilot ne smije da obavlja operacije vazduhoplovom u svrhu komercijalnog vazdušnog prevoza ni da prevozi putnike.”

Prilog Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012 mijenja se kako slijedi:

- (1) u tački SERA.2010, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:
 „(b) Prepoletne akcije
 Prije početka leta, vođa vazduhoplova upoznaje se sa svim raspoloživim informacijama odgovarajućim za namjeravanu operaciju. Prepoletne radnje za letove koji nisu u blizini aerodroma, i za sve letove po IFR-u, uključuju pažljivo proučavanje raspoloživih aktuelnih meteoroloških izvještaja i prognoza, uzimajući u obzir zahtjeve za gorivom/energijom i alternativni smjer akcija ako let nije moguće završiti kako je planirano.”;
- (2) u tački SERA.4005, tačka (12) tačke (a) zamjenjuje se sljedećim:
 „(12) trajanje goriva/energije”;
- (3) u tački SERA.4015, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:
 „(b) Ako su informacije u vezi sa trajanjem goriva/energije ili ukupnim brojem lica u vazduhoplovu koje su predate prije odlaska netačne u trenutku odlaska, to predstavlja značajnu promjenu plana leta i kao takva mora se prijaviti.”;
- (4) u tački SERA.8015, tačka (4) tačke (b) zamjenjuje se sljedećim:
 „(4) *Moguće ponovno odobrenje tokom leta.* Ako se prije odlaska predviđa da može, zavisno od autonomije leta u smislu goriva/energije i na osnovu ponovnog odobrenja tokom leta, da se donese odluka za nastavak puta prema promijenjenom aerodromu odredišta, o tome moraju da se obavijeste odgovarajuće jedinice kontrole letjenja tako da se u plan leta umetnu informacije o promijenjenoj ruti (ako je poznata) i promijenjenom odredištu.”;
- (5) u tački SERA.8020, tačke (d)(1) i (2) zamjenjuju se sljedećim:
 „(d) *Pogoršanje meteoroloških uslova ispod VMC-a.* Kada postane očigledno da let u vizuelnim meteorološkim uslovima neće biti moguće izvesti u skladu sa aktuelnim planom leta, let po VFR-u koji se obavlja kao kontrolisani let mora:
 (1) da zatraži izmijenjeno odobrenje koje će omogućiti vazduhoplovu da nastavi let u vizuelnim meteorološkim uslovima do odredišta ili do alternativnog aerodroma ili operativnog mjesta ili da napusti vazdušni prostor u kojem je potrebno ATC odobrenje; ili
 (2) ako ne može da se dobije odobrenje u skladu sa tačkom (1), da se nastavi let u VMC-u i da se obavijesti odgovarajuća ATC jedinica o preduzetim mjerama kako bi vazduhoplov ili napustio taj vazdušni prostor ili sletio na najbliži odgovarajući aerodrom ili operativno mjesto; ili”;
- (6) u tački SERA.9005 umeće se tačka (7a):
 „(7a) informacija o bespilotnim vazduhoplovima.”;
- (7) u tački SERA.11005, tačka (ab) zamjenjuje se sljedećim:
 „(ab) Ako je vazduhoplov predmet nezakonitog ometanja, vođa vazduhoplova mora da pokuša da sleti što je prije moguće na najbliži odgovarajući aerodrom ili operativno mjesto ili na dodijeljeni aerodrom ili operativno mjesto koji je odredio nadležni organ, ako okolnosti u vazduhoplovu ne nalažu drugačije.”;
- (8) u tački SERA.11012, tačke (a) i (b) zamjenjuju se sljedećim:
 „(a) Kada pilot prijavi stanje minimalne količine goriva/energije, kontrolor što je prije moguće obavještava pilota o svim predviđenim kašnjenjima ili da se nikakva kašnjenja ne očekuju.
 (b) Kada zbog nivoa goriva/energije postane nužno proglasiti situaciju nevolje, pilot, u skladu sa tačkom SERA.14095, to navodi radiotelefskim signalom za nevolju (MAYDAY), koji je najbolje da se ponovi tri puta, nakon kojeg slijedi signal vrste nevolje (FUEL)(gorivo).”;
- (9) tačka SERA.11015 mijenja se kako slijedi:
 (a) u Tabeli S11-1, „Serija 3” zamjenjuje se sljedećim:

„3	DANJU ili NOĆU – Izvlačenje stajnog trapa (ako je ugrađen), uključivanje svjetala za slijetanje i prelijetanje aktivne poletno-sletne staze, odnosno ako je presretnuti vazduhoplov helikopter/VTOL vazduhoplov, prelijetanje prostora za slijetanje helikoptera/VTOL vazduhoplova. U slučaju helikoptera/VTOL vazduhoplova, VTOL vazduhoplov/helikopter presretač izvodi prilaz za slijetanje i počinje da lebdi blizu područja za slijetanje.	Sletite na ovaj aerodrom.	DANJU ili NOĆU – Izvlačenje stajnog trapa (ako je ugrađen), uključivanje svjetala za slijetanje i praćenje vazduhoplova presretača i ako se nakon prelijetanja aktivna poletno-sletna staza ili prostor za slijetanje helikoptera/VTOL vazduhoplova smatra sigurnom za slijetanje, započeti postupak slijetanja.	Razumio, postupam prema instrukciji.”
----	---	---------------------------	--	---------------------------------------

(b) U Tabeli S11-2, „Serija 4” zamjenjuje se sljedećim:

„4	DANJU ili NOĆU – Uvlačenje stajnog trapa (ako je ugrađen) i bljeskanje svjetlima za slijetanje prilikom prelijetanja aktivne poletno-sletne	Aerodrom koji ste odredili nije odgovarajući.	DANJU ili NOĆU – Ako se želi da presretnuti vazduhoplov slijedi vazduhoplov presretač do alternativnog aerodroma,	Razumio, slijedite me. Razumio, možete nastaviti let.”
----	---	---	---	---

<p>staze ili prostora za slijetanje helikoptera/VTOL vazduhoplova na visini većoj od 300 m (1000 stopa), ali ne većoj od 600 m (2000 stopa) (u slučaju helikoptera na visini većoj od 50m (170 stopa), ali ne većoj od 100 m (330 stopa)) iznad nivoa aerodroma i nastavljanje kruženja iznad aktivne poletno-sletne staze ili prostora za slijetanje helikoptera/VTOL vazduhoplova. Ako vazduhoplov ne može da bljeska svjetlima za slijetanje, mora da bljeska bilo kojim drugim svjetlima.</p>		<p>vazduhoplov presretač uvlači stajni trap (ako je ugrađen) i koristi signale iz serije 1 propisane za vazduhoplov presretač. Ako se odluči da se pusti presretnuti vazduhoplov, vazduhoplov presretač koristi signale iz serije 2 propisane za vazduhoplov presretač.</p>	
---	--	---	--

- (c) u Dodatku 1, „Signali”, tačka '4 „SIGNALI ZA PARKIRANJE” mijenja se kako slijedi:
- (1) tačka (b) tačke 4.1.1 zamjenjuje se sljedećim:
„(b) za helikoptere/VTOL vazduhoplove, na mjestu gdje lice koje daje signale pilot može najbolje da vidi.”;
  - (2) u tačkama od 16 do 20 tačke 4.1.2, tekst bilješki od 1 do 3 zamjenjuje se sljedećim:
„⁽¹⁾Namijenjeno za helikoptere/VTOL vazduhoplove koji lebde.
⁽²⁾Namijenjeno za helikoptere/VTOL vazduhoplove koji lebde.
⁽³⁾Namijenjeno za helikoptere/VTOL vazduhoplove koji lebde.”;
- (d) u Dodatku 5 „Tehničke specifikacije za posmatranja iz vazduhoplova i izvještaje govornim komunikacijama” odsjek „A. INSTRUKCIJE ZA IZVJEŠTAVANJE” mijenja se kako slijedi:
u tački 2 „DETALJNE INSTRUKCIJE ZA IZVJEŠTAVANJE”, [Stavka 8] Odsjeka 2 zamjenjuje se sljedećim:
„Stavka 8. –ENDURANCE (autonomija leta). Navesti „ENDURANCE” i zatim autonomiju leta u satima i minutima (4 cifre).”

Prilog I Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se kako slijedi:

- (1) naslov Priloga I zamjenjuje se sljedećim:
„Prilog I – Značenja izraza koji se koriste u priložima od II do IX“;
- (2) tačka 21 zamjenjuje se sljedećim:
„(21) „uzletna čistina” je određena pravougaona površina na zemlji ili vodi pod nadzorom nadležnog organa, odabrana ili pripremljena kao odgovarajuća površina iznad koje vazduhoplov može da izvrši dio svog početnog penjanja do određene visine;“;
- (3) tačka 26 zamjenjuje se sljedećim:
„(26) „gorivo/energija za nepredviđene slučajeve” je potrebno gorivo/potrebna energija za uzimanje u obzir nepredviđenih faktora koji bi mogli da utiču na potrošnju goriva/energije do aerodroma odredišta ili vertiporta;“;
- (4) tačka 31 zamjenjuje se sljedećim:
„(31) „kritične faze leta” je:
  - (a) u slučaju helikoptera taksiranje, lebdjenje, polijetanje, završni prilaz, neuspjeli prilaz, slijetanje i sve druge faze leta koje odredi vođa vazduhoplova ili zapovjednik vazduhoplova;
  - (b) u slučaju VCA taksiranje po tlu sa putnicima u svrhu leta ili nakon slijetanja, taksiranje u vazduhu, lebdjenje, polijetanje, završni prilaz, neuspjeli prilaz (produžavanje), slijetanje i sve druge faze leta koje odredi vođa vazduhoplova;“;
- (5) tačka 39 zamjenjuje se sljedećim:
„(39) „DR udaljenost” je horizontalna udaljenost koju je helikopter ili VCA prešao od kraja raspoložive udaljenosti za polijetanje;“;
- (6) tačka 48 zamjenjuje se sljedećim:
„(48) „područje završnog prilaza i polijetanja” ili „FATO” je definisano područje za operacije helikoptera ili VCA, nad kojima je dovršena završna faza prilaza za lebdjenje ili slijetanje i sa kojeg može da se započne polijetanje; za helikoptere koji lete u kategoriji performansi klase 1 i VCA koji lete u kategoriji Napredno ili ekvivalentnoj kategoriji, ova definisana površina uključuje raspoloživu površinu za prekinuto polijetanje;“;
- (7) tačka 50a zamjenjuje se sljedećim:
„(50a) „trajanje leta” je:
  - (a) kad je riječ o avionima, ukupno vrijeme od trenutka kad se avion prvi put pokrene u svrhu polijetanja do trenutka kad se zaustavi na kraju leta;
  - (b) kad je riječ o helikopterima, ukupno vrijeme od početka okretanja rotora u svrhu polijetanja do trenutka kad se helikopter potpuno zaustavi nakon leta i okretanje rotora prestane;
  - (c) kad je riječ o VCA, ukupno vrijeme od trenutka stavljanja jedinica za uzgon i potisak u pogon za potrebe polijetanja do trenutka u kojem se vazduhoplov potpuno zaustavi nakon leta i u kojem se jedinice za uzgon i potisak isključe.“;
- (8) tačka 53 zamjenjuje se sljedećim:
„(53) „osoblje koje pruža hitnu pomoć na zemlji” je bilo koje osoblje koje pruža hitnu pomoć na zemlji, npr. policajci i vatrogasci, koje učestvuju u operacijama pružanja hitne medicinske pomoći helikopterima (HEMS) ili operacijama pružanja hitne medicinske pomoći VCA (VEMS) i čiji poslovi su na bilo koji način povezani sa operacijom;“;
- (9) u tački 69, tačka (ii) tačke (a) zamjenjuje se sljedećim:
„(ii) lica u helikopteru ili lica u VCA ne mogu da budu na odgovarajući način zaštićena od elemenata; ili“;
- (10) tačka 70 zamjenjuje se sljedećim:
„(70) „tačka odluke za slijetanje” ili „LDP” je:
  - (a) u slučaju helikoptera, tačka koja se koristi za određivanje performansi u slijetanju od koje, nakon što se na njoj utvrdi otkaz motora, slijetanje može sigurno da se nastavi ili od koje može da započne postupak prekinutog slijetanja;
  - (b) u slučaju VCA, tačka koja se koristi za određivanje performansi u slijetanju od koje, nakon što se na njoj dogodi kritični kvar za performanse (CFP), slijetanje može sigurno da se nastavi ili od koje može da započne postupak prekinutog slijetanja;“;
- (11) tačka 71 zamjenjuje se sljedećim:
„(71) „raspoloživa dužina za slijetanje” je:
  - (a) za avione (LDAA), dužina poletno-sletne staze koju je nadležni organ države aerodroma deklarirao kao raspoloživu i odgovarajuću za vožnju po tlu aviona koji slijeće;
  - (b) za helikoptere (LDAH), dužina FATO-a uključujući bilo koju dodatnu površinu koju je nadležni organ države aerodroma deklarirao kao raspoloživu i odgovarajuću za to da helikopter završi manevar slijetanja sa određene relativne visine; i
  - (c) za VCA (LDAV), dužina FATO-a uključujući bilo koju dodatnu površinu koja je deklarirana kao raspoloživa i odgovarajuća za to da VCA završi manevar slijetanja sa određene relativne visine;“;
- (12) umeće se tačka 71a:
„(71a) „dužina potrebna za slijetanje” ili „LDR” je:
  - (a) za helikoptere (LDRH), horizontalna dužina potrebna za slijetanje i potpuno zaustavljanje sa visine od 15 m (50 stopa) iznad površine za slijetanje; i
  - (b) za VCA (LDRV), horizontalna dužina potrebna za slijetanje i potpuno zaustavljanje sa visine od 15 m (50 stopa) iznad površine za slijetanje;“;
- (13) tačka 78 zamjenjuje se sljedećim:
„(78) „medicinski putnik” je medicinsko osoblje koje se prevozi u helikopteru tokom HEMS leta ili u VCA tokom VEMS leta, uključujući, ali ne ograničavajući se na ljekare, medicinske sestre i pomoćno medicinsko osoblje;“;
- (14) u tački 82, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:
„(b) se putnici helikoptera ili VCA mogu zaštititi od spoljašnjih uticaja; i“;

- (15) tačka 96 zamjenjuje se sljedećim:
„(96) „vođa vazduhoplova” ili „PIC” je pilot određen za vođu i zadužen za sigurno obavljanje leta; za potrebe operacija komercijalnog vazdušnog prevoza avionima i helikopterima umjesto naziva „vođa vazduhoplova” koristi se naziv „zapovjednik”;;
- (16) tačka 102 zamjenjuje se sljedećim:
„(102) „raspoloživa dužina za prekinuto polijetanje” ili „RTODA” je:
(a) za helikoptere (RTODAH), dužina područja završnog prilaza i polijetanja, deklarirana kao raspoloživa i odgovarajuća za helikoptere koji obavljaju operacije u performansama klase 1 kako bi završili prekinuto polijetanje; ili
(b) za VCA (RTODAV), dužina područja završnog prilaza i polijetanja, deklarirana kao raspoloživa i odgovarajuća za VCA kako bi završili prekinuto polijetanje u skladu sa kategorijom u kojoj lete;”;
- (17) tačka 103 zamjenjuje se sljedećim:
„(103) „zahtijevana dužina prekinutog polijetanja” ili „RTODR” je:
(a) za helikoptere (RTODRH), zahtijevana horizontalna udaljenost od početka polijetanja do tačke na kojoj dolazi do potpunog zaustavljanja helikoptera nakon otkaza motora i prekida polijetanja na tački odluke o polijetanju;
(b) za VCA (RTODRV), zahtijevana horizontalna udaljenost od početka polijetanja do tačke na kojoj dolazi do potpunog zaustavljanja VCA nakon što završi prekinuto polijetanje nakon uočavanja kritičnog kvara za performanse (CFP) na tački odluke o polijetanju”;
- (18) tačka 104a zamjenjuje se sljedećim:
„(104a) „sigurno slijetanje” je, u kontekstu politike ili šema za gorivo/energiju, slijetanje na odgovarajući aerodrom ili operativno mjesto ili na odgovarajući vertiport ili lokaciju preusmjerenja barem sa preostalom konačnom rezervom goriva/energije i u skladu sa primjenljivim operativnim procedurama i operativnim minimumima aerodroma;”
- (19) tačka 111 zamjenjuje se sljedećim:
„(111) „tačka odluke o polijetanju” ili „TDP” je:
(a) za helikoptere, tačka koja se koristi pri određivanju performansi polijetanja od koje se, kad se u njoj utvrdi otkaz motora, može ili prekinuti polijetanje ili sigurno nastaviti polijetanje ;
(b) za VCA, prva tačka utvrđena na osnovu kombinacije brzine i visine od koje se nakon kritičnog kvara za performanse može izvesti neprekinuto polijetanje sa ispunjenim sertifikovanim minimalnim performansama (CMP) i posljednja tačka putanje polijetanja od koje se može prekinuti polijetanje;”;
- (20) tačka 113 zamjenjuje se sljedećim:
„(113) „raspoloživa dužina za polijetanje” ili „TODA” je:
(a) za helikoptere (TODAH), dužina područja završnog prilaza i polijetanja uključujući, ako postoji, dužinu helikopterske uzletne čistine koja je deklarirana kao raspoloživa i odgovarajuća za polijetanje helikoptera;
(b) za VCA (TODAV), dužina područja završnog prilaza i polijetanja uključujući, ako postoji, dužinu uzletne čistine koja je deklarirana kao raspoloživa i odgovarajuća za polijetanje VCA;”;
- (21) tačka 114 zamjenjuje se sljedećim:
„(114) „dužina potrebna za polijetanje” ili „TODR” je:
(a) za helikoptere (TODRH), potrebna horizontalna dužina od početka polijetanja do tačke u kojoj se postižu sigurna brzina polijetanja (VTOSS), odabrana visina i pozitivan gradijent penjanja, nakon što se u TDP-u utvrdi otkaz kritičnog motora, sa preostalim motorima koji rade u okviru odobrenih operativnih ograničenja;
(b) za VCA (TODRV), potrebna horizontalna dužina od početka polijetanja do tačke u kojoj se postižu sigurno nadvišavanje prepreka i pozitivan gradijent penjanja, nakon što se u TDP-u utvrdi kritičan kvar za performanse (CFP);”;
- (22) tačka 115 zamjenjuje se sljedećim:
„(115) „putanja polijetanja” je:
(a) vertikalna i horizontalna putanja sa otkazom kritičnog motora, od definisane tačke u polijetanju do 1500 ft iznad površine zemlje za avione i 1000 ft iznad površine zemlje za helikoptere;
(b) za VCA, vertikalna i horizontalna putanja sa kritičnim kvarom za performanse (CFP) od tačke polijetanja do tačke na kojoj je VCA na relativnoj visini iznad nadmorske visine tačke polijetanja koja je kompatibilna sa profilom na ruti i nije viša od 305 m (1000 stopa);”;
- (23) tačka 116 zamjenjuje se sljedećim:
„(116) „masa na polijetanju” je ukupna masa uključujući sve što se prevozi i svakog ko se prevozi na početku polijetanja helikoptera ili VCA i tokom zaleta za avione;”;
- (24) tačka 118 zamjenjuje se sljedećim:
„(118) „član tehničke posade” je član posade u HEMS, VEMS, HHO ili NVIS operacijama u komercijalnom vazdušnom prevozu koji nije član letачke ili kabinske posade, a kojeg operator rasporedi na dužnosti u vazduhoplovu ili na zemlji u svrhu pomaganja pilotu u HEMS, VEMS, HHO ili NVIS operacijama koje mogu da zahtijevaju upravljanje specijalizovanom opremom u vazduhoplovu;”;
- (25) dodaju se tačke 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142 i 143:
„(130) „kretanje na tlu” je kretanje vazduhoplova po manevarskim površinama aerodroma ili vertiporta uz pomoć vanjske opreme ili pribora koji nisu pogonjeni od strane vazduhoplova;
(131) „zemaljsko osoblje” je osoblje koje ne uključuje članove letачke posade ni članove tehničke posade kojem su dodijeljeni poslovi povezani sa kretanjem VCA na tlu ili sa bilo kojom drugom zemaljskom pomoći koja se pruža vazduhoplovu, a koje je prošlo obuku za odgovarajuće operativne i sigurnosne procedure;

- (132), „kategorija Napredno” je kategorija za sertifikaciju i operacije VCA prema kojoj vazduhoplov ispunjava zahtjeve za siguran nastavak leta i sigurno slijetanje nakon kritičnog kvara za performanse (CFP);
- (133), „sertifikovane minimalne performanse (CMP)” je, kad je riječ o VCA, skup podataka o performansama dobijen uzimanjem u obzir uticaja koje pojedinačni kvarovi i kombinacije kvarova koje nisu ekstremno nevjerovatne imaju na nominalne parametre performansi;
- (134), „siguran nastavak leta i sigurno slijetanje (CSFL)” je, kad je riječ o VCA koji leti u kategoriji Napredno, da je vazduhoplov u stanju da nastavi kontrolisani let i da sleti na vertiport, uz moguću primjenu procedura za slučaj nužde, a da pri tome pilot ne mora da ima izuzetne vještine ni snagu;
- (135), „kritični kvar za performanse (CFP)” je, kada je riječ o VCA, kvar ili kombinacija kvarova koji dovode do maksimalnog pogoršanja za određenu fazu leta i parametar performansi; skup kritičnih kvarova za performanse služi za utvrđivanje sertifikovanih minimalnih performansi (CMP);
- (136), „ograničena operacija iznad vode” je IAM operacija VCA u kojoj se ograničeno vrijeme leta leti iznad vode;
- (137), „član tehničke posade VEMS-a” je član tehničke posade (TCM) koji je raspoređen za let VEMS-a u svrhu pružanja pomoći pilotu tokom letačke operacije i pružanja pomoći bilo kojem licu kojem je potrebna medicinska pomoć;
- (138), „VEMS operativna baza ” je vertiport u kojem su VCA, njegova letačka posada i članovi posade VEMS-a u pripravnosti za obavljanje operacija VEMS-a;
- (139), „VEMS operativno mjesto ” je operativno mjesto koje je odabrao glavni pilot za operacije, slijetanja i polijetanja VEMS-a;
- (140), „vertiport” je kopnena ili vodena površina ili struktura koje se koristi ili namjerava da se koristi za slijetanje, polijetanje i kretanje VCA;
- (141), „odgovarajući vertiport” je vertiport na kojem mogu da se vrše operacije VCA, uzimajući u obzir dimenzije, težinu, prilazne i odlazne putanje vazduhoplova, koji ima usluge i uređaje potrebne za planiranu operaciju i koji je dostupan u očekivano vrijeme izvođenja operacija;
- (142), „sigurna brzina polijetanja (VTOSS) VTOL vazduhoplova” je najmanja brzina na kojoj se postiže penjanje sa kritičnim kvarom za performanse (CFP) utvrđenim u TDP-u u slučaju VCA koji leti u kategoriji Napredno;
- (143), „VCA sa posadom” je VCA kojim upravlja najmanje jedan pilot.”
-

Prilog II (Dio-ARO) Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se kako slijedi:

(1) Naslov Odsjeka I Poddijela OPS „Letačke operacije” zamjenjuje se sljedećim:

„ODSJEK I

Sertifikovanje operatora komercijalnog vazdušnog prevoza (CAT) i operatora inovativne vazdušne mobilnosti (IAM)”;

(2) u tački ARO.OPS.200 tački (b), tačka (1) zamjenjuje se sljedećim:

„(1)operativnim specifikacijama, kako su utvrđene u Dodatku II za letove komercijalnog vazdušnog prevoza avionima i helikopterima i za operacije inovativne vazdušne mobilnosti (IAM) VCA; ili”;

(3) nakon tačke ARO.OPS.220 umeće se tačka ARO.OPS.224:

„ARO.OPS.224 Odobrenje šema za gorivo/energiju za IAM operacije

(a) Nadležni organ odobrava šemu za gorivo/energiju koju je predložio IAM operator ako operator demonstrira usklađenost sa zahtjevima iz tačaka UAM.OP.VCA.190, UAM.OP.VCA.191, UAM.OP.VCA.192 i UAM.OP.VCA.195 Priloga IX.

(b) Uz to, nadležni organ:

(1) procjenjuje mogu li sistem upravljanja i proces upravljanja sigurnosnim rizicima IAM operatora da podrže sprovođenje predložene pojedinačne šeme za gorivo/energiju; i

(2) uspostavlja plan nadzora za sprovođenje periodičnih procjena aktuelne šeme za gorivo/energiju IAM operatora kako bi se provjerila usklađenost šeme sa primjenjivim zahtjevima ili odlučilo treba li šemu izmijeniti ili ukinuti.”;

(4) naslov tačke ARO.OPS.225 zamjenjuje se sljedećim:

„ARO.OPS.225 Odobrenje šema za gorivo/energiju – avioni i helikopteri ”;

(5) Dodatak I Prilogu II (Dio-ARO) zamjenjuje se sljedećim:

„Dodatak I

SERTIFIKAT VAZDUŠNOG OPERATORA (Lista odobrenja za vazdušne operatore) AIR OPERATOR CERTIFICATE (Approval schedule for air transport operators)		
Vrste operacija: <i>Types of operation:</i>		
Komercijalni vazdušni prevoz (CAT) <i>Commercial air transport (CAT)</i>		☐ Putnici; ☐ Teret; ☐ Ostalo ⁽¹⁾ : ☐ <i>Passengers</i> ; ☐ <i>Cargo</i> ; ☐ <i>Other</i> ⁽¹⁾ :
Inovativna vazdušna mobilnost (IAM) <i>Innovative air mobility (IAM)</i>		☐ Putnici; ☐ Teret; ☐ Ostalo ⁽¹⁾ : ☐ <i>Passengers</i> ; ☐ <i>Cargo</i> ; ☐ <i>Other</i> ⁽¹⁾ :
(⁴)	Država operatora ⁽²⁾ <i>State of the Operator</i> ⁽²⁾	(⁵)
	Organ koji izdaje ⁽³⁾ <i>Issuing Authority</i> ⁽³⁾	
AOC # ⁽⁶⁾	Naziv operatora ⁽⁷⁾ <i>Operator Name</i> ⁽⁷⁾	Operativni kontakti: ⁽⁹⁾ Kontakt detalji putem kojim se može kontaktirati operativni menadžment bez bespotrebnog odlaganja, su navedeni u..... ⁽¹²⁾ . <i>Operational Points of Contact: ⁽⁹⁾ Contact details at which operational management can be contacted without undue delay, are listed in.....⁽¹²⁾.</i>
	Poslovni naziv ⁽⁸⁾ <i>Dbn Trading Name</i> ⁽⁸⁾	
	Operator postal address ⁽¹⁰⁾ : <i>Operator postal address ⁽¹⁰⁾:</i>	
	Telefon ⁽¹¹⁾ : <i>Telephone</i> ⁽¹¹⁾ : Faks: <i>Fax:</i> E-pošta: <i>Email:</i>	
☐ Ovim se sertifikuje da je..... ⁽¹³⁾ ovlašćen za obavljanje operacija komercijalnog vazdušnog prevoza (CAT), kako je definisano u priloženim operativnim specifikacijama, u skladu sa operativnim priručnikom i Prilogom V Regulative (EU) 2018/1139 i njenim delegiranim i sprovedbenim aktima. ☐ <i>This is to certify that.....⁽¹³⁾ is authorised to conduct commercial air transport (CAT) operations, as defined in the attached operations specifications, in accordance with the operations manual and with Annex V to Regulation (EU) 2018/1139 and its delegated and implementing acts.</i>		
☐ Ovim se sertifikuje da je..... ⁽¹³⁾ ovlašćen za obavljanje operacija inovativne vazdušne mobilnosti (IAM), kako je definisano u priloženim operativnim specifikacijama, u skladu sa operativnim priručnikom i Prilogom V Regulative (EU) 2018/1139 i njenim delegiranim i sprovedbenim aktima.		

☐ <i>This is to certify that.....⁽¹³⁾ is authorised to conduct innovative air mobility (IAM) operations, as defined in the attached operations specifications, in accordance with the operations manual and with Annex V to Regulation (EU) 2018/1139 and its delegated and implementing acts.</i>	
Datum izdavanja ⁽¹⁴⁾ : <i>Date of issue⁽¹⁴⁾:</i>	Ime i potpis ⁽¹⁵⁾ : <i>Name and Signature⁽¹⁵⁾:</i> Funkcija: <i>Title:</i>
<p>(¹) Navesti ostale vrste prevoza. <i>Other type of transportation to be specified.</i></p> <p>(²) Zamijenjeno nazivom države operatora. <i>Replaced by the name of the State of the operator.</i></p> <p>(³) Zamijenjeno identifikacijom nadležnog organa za izdavanje. <i>Replaced by the identification of the issuing competent authority.</i></p> <p>(⁴) Za korišćenje od strane nadležnog organa. <i>For use by the competent authority.</i></p> <p>(⁵) Za korišćenje od strane nadležnog organa. <i>For use by the competent authority.</i></p> <p>(⁶) Poziv na odobrenje, kako je izdao nadležni organ. <i>Approval reference, as issued by the competent authority.</i></p> <p>(⁷) Zamijenjeno registrovanim imenom operatora. <i>Replaced by the operator's registered name.</i></p> <p>(⁸) Poslovni naziv operatora, ako se razlikuje. Upisati „Dba“ ispred poslovnog naziva (za „obavlja poslovnu djelatnost kao“). <i>Operator's trading name, if different. Insert "Dba" (for "Doing business as") before the trading name.</i></p> <p>(⁹) Kontakt detalji uključuju brojeve telefona i faksa, uključujući kod države, kao i email adresu (ukoliko je raspoloživa) putem koje se može kontaktirati operativni menadžment bez bespotrebnog odlaganja za pitanja koja se odnose na letačke operacije, plovidbenost, kompetencije letačke i kabinske posade, opasne materije i ostala pitanja po potrebi. <i>The contact details include the telephone and fax numbers, including the country code, and the email address (if available) at which operational management can be contacted without undue delay for issues related to flight operations, airworthiness, flight and cabin crew members' competency, dangerous goods and other matters as appropriate.</i></p> <p>(¹⁰) Operatorova adresa glavnog mjesta poslovanja. <i>Operator's address of principal place of business.</i></p> <p>(¹¹) Detalji telefona i faksa operatorovog glavnog mjesta poslovanja, uključujući kod države. Obezbijediti email ukoliko je raspoloživ. <i>Operator's principal place of business telephone and fax details, including the country code. Email to be provided if available.</i></p> <p>(¹²) Navesti kontrolisani dokument koji se nosi u vazduhoplovu u kojem su navedeni kontakt detalji uz odgovarajuće pozivanje na stav ili stranicu. Npr.: „Kontakt detalji... su navedeni u operativnom priručniku, gen/osnovno, Poglavlje 1, 1.1“; ili „... su navedeni u operativnim specifikacijama, strana 1“; ili „... su navedeni u prilogu ovog dokumenta“. <i>Insertion of the controlled document, carried on board, in which the contact details are listed, with the appropriate paragraph or page reference. E.g.: "Contact details ... are listed in the operations manual, gen/basic, Chapter 1, 1.1"; or "... are listed in the operations specifications, page 1"; or "... are listed in an attachment to this document".</i></p> <p>(¹³) Registrovani naziv operatora. <i>Operator's registered name.</i></p> <p>(¹⁴) Datum izdavanja AOC-a (dd-mm-gggg). <i>Issue date of the AOC (dd-mm-yyyy).</i></p> <p>(¹⁵) Zvanje, naziv i potpis predstavnika nadležnog organa. Uz to, može se staviti zvanični pečat na AOC. <i>Title, name and signature of the competent authority's representative. In addition, an official stamp may be applied on the AOC.</i></p> <p>EASA Obrazac 138 – Izdanje 3“ EASA Form 138 – Issue 3“</p>	

(6) Dodatak II Priloga II (Dio-ARO) zamjenjuje se sljedećim:

„Dodatak II

**OPERATIVNE SPECIFIKACIJE
/ OPERATIONS SPECIFICATIONS**

**(podliježe odobrenim uslovima u operativnom priručniku
/ subject to the approved conditions in the operations manual)**

Kontakt detalji nadležnih vlasti koje izdaju dokument

/Issuing Authority Contact Details Telefon/Telephone ⁽¹⁾ : _____; Faks/Fax: _____; E-pošta/Email: _____				
AOC ⁽²⁾ /AOC ⁽²⁾ :	Naziv operatora /Operator name ⁽³⁾ :	Datum /Date ⁽⁴⁾ :	Potpis /Signature:	
Poslovni naziv /Dba trading name:				
Operativne specifikacije # /Operations Specifications #:				
Model vazduhoplova ⁽⁵⁾ /Aircraft model ⁽⁵⁾ : Registarske oznake ⁽⁶⁾ /Registration marks ⁽⁶⁾ :				
Vrsta operacija /Types of operation:				
Komercijalni vazdušni prevoz (CAT) /Commercial air transport (CAT)		☐ Putnici/Passengers ☐ Ostalo/Others ⁽⁷⁾ :	☐ Teret/Cargo	
Inovativna vazdušna mobilnost /Innovative air mobility (IAM)		☐ Putnici/Passengers ☐ Ostalo/Others ⁽⁷⁾ :	☐ Teret/Cargo	
Područje operacije ⁽⁸⁾ /Area of Operation ⁽⁸⁾ :				
Posebna ograničenja ⁽⁹⁾ /Special Limitations ⁽⁹⁾ :				
Posebna odobrenja /Specific approvals:	Da /Yes	Ne /No	Specifikacija /Specification ⁽¹⁰⁾	Napomene /Remarks
Opasne materije /Dangerous Goods	☐	☐		
Operacije pri smanjenoj vidljivosti /Low-visibility operations				
Polijetanje /Take-off	☐	☐	RVR ⁽¹¹⁾ : ... m	
Prilaz i slijetanje /Approach and landing	☐	☐	CAT ⁽¹²⁾ .... DA/H: ...ft, RVR: ...m	
Operativno priznavanje /Operational credits	☐	☐	CAT ⁽¹³⁾ .... DA/H: ...ft, RVR: ...m	
RVSM ⁽¹⁴⁾	☐ N/A	☐		
ETOPS ⁽¹⁵⁾	☐ N/A	☐	Maksimalno vrijeme preusmjerenja ⁽¹⁶⁾ : min /Maximum Diversion time ⁽¹⁶⁾ : min.	
Složene navigacione specifikacije za PBN operacije ⁽¹⁷⁾ /Complex navigation specifications for PBN Operations ⁽¹⁷⁾	☐	☐		⁽¹⁸⁾
Specifikacija minimalnih navigacionih performansi /Minimum navigation performance specifications	☐	☐		
Operacije jednomotornim turbinskim avionom noću ili u IMC-u (SET-IMC) /Operations of single-engined turbine aeroplane at night or in IMC (SET-IMC)	☐	☐	⁽¹⁹⁾	
Operacije helikopterom sa sistemom za noćno posmatranje /Helicopter operations with the aid of night-vision imaging systems	☐	☐		
Helikopterske operacije sa vitlom /Helicopter hoist operations	☐	☐		

Operacije pružanja hitne medicinske pomoći helikopterima <i>/Helicopter emergency medical service operations</i>	☐	☐		
Operacije helikopterima na moru <i>/Helicopter offshore operations</i>	☐	☐		
Operacije pružanja hitne medicinske pomoći VTOL vazduhoplovima <i>/VTOL-capable aircraft emergency medical service operations (VEMS)</i>	☐	☐		
Obuka kabinske posade <i>/Cabin crew training⁽²⁰⁾</i>	☐	☐		
Izdavanje CC potvrde <i>/Issue of CC attestation⁽²¹⁾</i>	☐	☐		
Upotreba tipa B EFB aplikacija <i>/Use of type B EFB applications</i>	☐	☐	⁽²²⁾	
Kontinuirana plovitbenost <i>/Continuing airworthiness</i>	☐	☐	⁽²³⁾	
Ostalo <i>/Others⁽²⁴⁾</i>				

- (1) Telefon nadležnog organa, uključujući i pozivni broj države. Ako postoji, dodati e-pošta i faks.
/Telephone contact details of the competent authority, including the country code. Email to be provided as well as fax if available.
- (2) Navesti broj sertifikata vazdušnog operatora (AOC).
/Insertion of associated air operator certificate (AOC) number.
- (3) Navesti registracijski naziv operatora, kao i operatorov poslovni naziv, ako se razlikuju. Upisati "Dba" ispred poslovnog naziva (za "Obavlja poslovnu djelatnost kao").
/Insertion of the operator's registered name and the operator's trading name, if different. Insert 'Dba' before the trading name (for 'Doing business as').
- (4) Datum izdavanja operativne specifikacije (dd-mm-gggg) i potpis predstavnika nadležnog organa.
/Issue date of the operations specifications (dd-mm-yyyy) and signature of the competent authority representative.
- (5) Navesti ICAO oznaku proizvođača vazduhoplova, modela i serije, odnosno glavne serije, ukoliko su serije označene (na primjer: Boeing-737-3K2, ili Boeing-777-232) ili navesti oznaku proizvođača VTOL vazduhoplova, modela i serije, ukoliko je primjenljivo.
/Insertion of ICAO designation of the aircraft make, model and series, or master series, if a series has been designated (e.g. Boeing-737-3K2 or Boeing-777-232) or insertion of the VTOL-capable aircraft make, model and series, as applicable.
- (6) Registracijske oznake su prikazane u operativnoj specifikaciji ili u operativnom priručniku. U drugom slučaju, za određene operativne specifikacije mora se pozvati na određenu stranicu iz operativnog priručnika. U slučaju da se ne odnose sva posebna odobrenja na model vazduhoplova, registracijske oznake vazduhoplova mogu se unijeti u kolonu „Napomene“ za određeno posebno odobrenje.
/The registration marks are listed either in the operations specifications or in the operations manual. In the latter case, the related operations specifications must make a reference to the related page in the operations manual. In case not all specific approvals apply to the aircraft model, the registration marks of the aircraft may be entered in the "Remarks" column to the related specific approval.
- (7) Potrebno je navesti drugu vrstu prevoza (npr. hitna medicinska pomoć).
/Other type of transportation (e.g. emergency medical service) to be specified.
- (8) Spisak ovlašćenih geografskih područja za operacije (geografske koordinate ili posebne rute, oblast informisanja u letu ili državne, odnosno regionalne granice).
/Listing of geographical area(s) of authorised operation (by geographical coordinates or specific routes, flight information region or national or regional boundaries).
- (9) Spisak primjenljivih posebnih ograničenja (na primjer samo VFR, samo Dnevni, itd.).
/Listing of applicable special limitations (e.g. VFR only, Day only, etc.).
- (10) U ovoj koloni navesti najblaže kriterijume za svako odobrenje ili vrstu odobrenja (sa odgovarajućim kriterijumima).
/List in this column the most permissive criteria for each approval or the approval type (with appropriate criteria).
- (11) Navesti odobrene najmanje RVR za polijetanja u metrima. Jedna linija po odobrenju se može koristiti ukoliko se radi o različitim odobrenjima.
/Insertion of approved minimum take-off RVR in metres. One line per approval may be used if different approvals are granted.
- (12) Navesti primjenljivu kategoriju preciznog prilaza: CAT II ili CAT III. Upisati najmanju vidljivost duž poletno-sletne staze (RVR) u metrima i visinu odluke (DH) u stopama. Jedna linija se koristi za prikazanu kategoriju prilaza.

- /Insertion of applicable precision approach category: CAT II or CAT III. Insertion of minimum RVR in metres and DH in feet. One line is used per listed approach category.*
- (13) Navesti primjenljivo operativno odobrenje: SA CAT I, SA CAT II, EFVS itd. Upisati najmanju vidljivost duž poletno-sletne staze (RVR) u metrima i visinu odluke (DH) u stopama. Jedna linija se koristi za operativno odobrenje.
/Insertion of applicable operational credit: SA CAT I, SA CAT II, EFVS, etc. Insertion of minimum RVR in metres and DH in feet. One line is used per listed operational credit.
- (14) Rubrika za nije primjenljivo (N/A) može biti označena jedino ako je plafon leta ispod FL290.
/The Not Applicable (N/A) box may be checked only if the aircraft maximum ceiling is below FL290.
- (15) Operacije sa produženim doletom (ETOPS) se trenutno primjenjuju samo na dvomotorne vazduhoplove. Shodno tome, rubrika nije primjenljivo (N/A) može biti označena, ako model vazduhoplova ima više ili manje od dva motora.
/Extended range operations (ETOPS) currently apply only to two-engined aircraft. Therefore, the Not Applicable (N/A) box may be checked if the aircraft model has less or more than two engines.
- (16) Dužina od praga može takođe biti prikazana (u NM), kao i tip motora.
/The threshold distance may also be listed (in NM), as well as the engine type.
- (17) Navigacija na bazi performansi (PBN): jedna linija se koristi za svako složeno PBN odobrenje (na primjer RNP AR APCH), sa određenim ograničenjima ili uslovima datim u kolonama za „Specifikacije” i/ili „Napomene”. Individualna odobrenja posebnih RNP AR APCH procedura mogu da se navedu u operativnim specifikacijama ili u operativnom priručniku. U drugom slučaju, za određene operativne specifikacije mora se pozvati na određenu stranicu iz operativnog priručnika.
/Performance-based navigation (PBN): one line is used for each complex PBN specific approval (e.g. RNP AR APCH), with appropriate limitations listed in the "Specifications" or "Remarks" columns, or in both. Procedure-specific approvals of specific RNP AR APCH procedures may be listed in the operations specifications or in the operations manual. In the latter case, the related operations specifications must have a reference to the related page in the operations manual.
- (18) Navesti da li je posebno odobrenje ograničeno na određene krajeve poletno-sletne staze i/ili aerodrome.
/Specify if the specific approval is limited to certain runway ends or aerodromes, or both.
- (19) Navesti određenu kombinaciju zmaja/motora.
/Insertion of the particular airframe or engine combination.
- (20) Odobrenje za sprovođenje kursa obuke i ispita koji moraju položiti kandidati za potvrdu kabinske posade, kako je navedeno u Prilogu V (Dijelu-CC) Regulative Komisije (EU) br. 1178/2011.
/Approval to conduct the training course and examination to be completed by applicants for a cabin crew attestation as specified in Annex V (Part-CC) to Regulation (EU) No 1178/2011.
- (21) Odobrenje za izdavanje potvrde o kabinskoj posadi, kako je navedeno u Prilogu V (Dijelu-CC) Regulative Komisije (EU) br. 1178/2011.
/Approval to issue cabin crew attestations as specified in Annex V (Part-CC) to Regulation (EU) No 1178/2011.
- (22) Unijeti listu EFB aplikacija tip B i pozvati se na hardver EFB-a (za prenosive EFB-ove). Ta se lista navodi u operativnim specifikacijama ili u operativnom priručniku. U drugom slučaju, za određene operativne specifikacije mora se pozvati na određenu stranicu iz operativnog priručnika.
/Insertion of the list of type B EFB applications together with the reference of the EFB hardware (for portable EFBs). This list is contained either in the operations specifications or in the operations manual. In the latter case, the related operations specifications must make a reference to the related page in the operations manual.
- (23) Pozivanje na odobrenje organizacije odgovorne za obezbjeđivanje održavanja kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova i pozivanje na relevantnu regulativu (npr. Prilog Vc (Dio-CAMO) Regulative (EU) br. 1321/2014).
/The approval reference of the organisation responsible for managing the continuing airworthiness of the aircraft and a reference to the relevant regulation (e.g. Annex Vc (Part-CAMO) to Regulation (EU) No 1321/2014)
- (24) Ostala odobrenja ili podaci mogu se ovdje unijeti, korišćenjem jedne linije (ili jednog bloka sa više linija) po odobrenju (na primjer, operacije kratkog slijetanja, operacije strmog prilaza, operacije helikoptera ka/od mjesta od javnog interesa, operacije helikoptera iznad neprijateljskog okruženja lociranog van naseljenog područja, operacije helikoptera bez mogućnosti sigurnog prinudnog slijetanja, operacije sa povećanim nagibom, maksimalna udaljenost od adekvatnog aerodroma za dvomotorne vazduhoplove bez ETOPS odobrenja, vazduhoplov koji se koristi za nekomercijalne operacije).
/Other approvals or data may be entered here, using one line (or one multi-line block) per authorisation (e.g. short landing operations, steep approach operations, reduced required landing distance, helicopter operations to or from a public interest site, helicopter operations over a hostile environment located outside a congested area, helicopter operations without a safe forced landing capability, operations with increased bank angles, maximum distance from an adequate aerodrome for two-engined aeroplanes without an ETOPS approval).

Prilog III (Dio-ORO) Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se kako slijedi:

(1) tačka ORO.GEN.005 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.GEN.005 Područje primjene

Ovim Prilogom se utvrđuju zahtjevi koje treba da ispuni vazdušni prevoznik koji obavlja:

- (a) operacije komercijalnog vazdušnog prevoza (CAT);
  - (b) komercijalne specijalizovane operacije;
  - (c) nekomercijalne operacije složenim vazduhoplovima na motorni pogon;
  - (d) nekomercijalne specijalizovane operacije složenim vazduhoplovima na motorni pogon;
  - (e) operacije inovativne vazdušne mobilnosti (IAM).“;
- (2) u tački ORO.GEN.140, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:

„(b)Pristup vazduhoplovima iz tačke (a):

- (i) za operacije komercijalnog vazdušnog prevoza avionima i helikopterima uključuje mogućnost ulaska u vazduhoplov i ostanka u njemu tokom leta, osim ako zapovjednik u interesu sigurnosti, u skladu sa tačkom CAT.GEN.MPA.135, odluči drugačije u pogledu letačke kabine;
- (ii) za IAM operacije VCA uključuje mogućnost ulaska u vazduhoplov i ostanka u njemu tokom leta, osim ako vođa vazduhoplova u interesu sigurnosti, u skladu sa tačkom IAM.GEN.MVCA.135, odluči drugačije.“;

(3) tačka ORO.GEN.310 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.GEN.310 Upotreba aviona ili helikoptera navedenih u AOC-u za nekomercijalne operacije i specijalizovane operacije

(a) Avion ili helikopter može da ostane naveden u AOC-u operatora ako se njime vrše operacije u bilo kojoj od sljedećih situacija:

- (1) imalac AOC-a sam koristi avion ili helikopter za specijalizovane operacije u skladu sa Prilogom VIII (Dio-SPO);
- (2) avion ili helikopter koriste drugi operatori za nekomercijalne operacije vazduhoplovima na motorni pogon ili za specijalizovane operacije koje se obavljaju u skladu sa Prilogom VI (Dio-NCC), Prilogom VII (Dio-NCO) ili Prilogom VIII (Dio-SPO), pod uslovom da se vazduhoplov koristi u neprekinutom periodu do najviše 30 dana.

(b) Ako se avion ili helikopter koristi u skladu sa tačkom (a)(2), imalac AOC-a koji stavlja avion ili helikopter na raspolaganje i operator koji koristi taj avion ili helikopter utvrđuju proceduru:

- (1) u kojoj moraju jasno da navedu koji je operator odgovoran za operativnu kontrolu svakog leta i da opišu kako se operativna kontrola prenosi sa jednog operatora na drugog;
- (2) u kojoj moraju da opišu proceduru primopredaje prilikom vraćanja aviona ili helikoptera imaocu AOC-a.

Ta procedura se navodi u operativnom priručniku svakog operatora ili u ugovoru između imaoca AOC-a i operatora koji koristi avion ili helikopter u skladu sa tačkom (a)(2). Imalac AOC-a sačinjava obrazac takvog ugovora. Tačka ORO.GEN.220 primjenjuje se na te ugovore.

Imalac AOC-a i operator koji koristi avion ili helikopter u skladu sa tačkom (a)(2) moraju da obezbijede da je procedura iskomunicirana relevantnom osoblju.

(c) Imalac AOC-a nadležnom organu podnosi proceduru iz tačke (b) zbog prethodnog odobrenja. Imalac AOC-a sa nadležnim organom dogovara način i učestalost dostavljanja informacija o prenosima operativne kontrole u skladu sa tačkom ORO.GEN.130(c).

(d) Kontinuirano plovidbenošću aviona ili helikoptera koji se koristi u skladu sa tačkom (a) upravlja organizacija odgovorna za kontinuiranu plovidbenost aviona ili helikoptera koji je uključen u AOC, u skladu sa Regulativom (EU) br. 1321/2014.

(e) Imalac AOC-a koji stavlja avion ili helikopter na raspolaganje u skladu sa tačkom (a):

- (1) u operativnom priručniku navodi registarske oznake aviona ili helikoptera koji je stavio na raspolaganje i vrstu operacija koje se izvode tim avionom ili helikopterom;
- (2) u svakom trenutku je informisan i vodi evidenciju o svakom operatoru koji ima operativnu kontrolu nad avionom ili helikopterom u svakom trenutku do vraćanja aviona ili helikoptera imaocu AOC-a;
- (3) obezbjeđuje da su mjerama za identifikaciju opasnosti, procjenu rizika i ublažavanje koje je uveo obuhvaćene sve operacije koje se izvode tim avionom ili helikopterom.

(f) Za operacije koje se izvode u skladu sa Prilogom VI (Dio-NCC) i Prilogom VIII (Dio-SPO) operator koji koristi avion ili helikopter u skladu sa tačkom (a) obezbjeđuje:

- (1) da se svaki let koji se izvodi pod njegovom operativnom kontrolom bilježi u sistemu tehničke knjige aviona ili helikoptera;
- (2) da se ne uvode promjene u sistemima ili konfiguraciji aviona ili helikoptera;
- (3) da se svaka greška ili tehnički kvar koji nastanu dok su avion ili helikopter pod njegovom operativnom kontrolom prijave organizaciji iz tačke (d);
- (4) da imalac AOC-a dobije kopiju svakog izvještaja o događaju povezanog sa letovima koji se izvode tim avionom ili helikopterom, a koji je sačinjen u skladu sa Regulativom (EU) br. 376/2014 i Sprovedbenom regulativom (EU) 2015/1018 (*).

(*) Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2015/1018 od 29. juna 2015. godine o utvrđivanju liste događaja u civilnom vazduhoplovstvu koje je potrebno obavješno prijaviti u skladu sa Regulativom (EU) br. 376/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta, SL L 163, 30.6.2015., str. 1., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2015/1018/oj.”;

(4) tačka ORO.AOC.100 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.AOC.100 Podnošenje zahtjeva za izdavanje sertifikata vazdušnog operatora (AOC)

- (a) Ne dovodeći u pitanje Regulativu (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta (*), prije započinjanja operacija komercijalnog vazdušnog prevoza avionima ili helikopterima ili IAM operacija VCA operator mora da podnese zahtjev i da dobije AOC koji izdaje nadležni organ.
- (b) Operator dostavlja nadležnom organu sljedeće informacije:
- (1) Službeni naziv i poslovno ime, adresu i poštansku adresu podnosioca zahtjeva;
  - (2) opis predloženih operacija, uključujući tipove i broj vazduhoplova koje će da koristi;
  - (3) opis sistema upravljanja, uključujući organizacionu strukturu;
  - (4) ime odgovornog rukovodioca;
  - (5) imena nominovanih lica kako se zahtijeva u skladu sa tačkom ORO.AOC.135(a) i njihove kvalifikacije i iskustvo;
  - (6) primjerak operativnog priručnika koji se zahtijeva u skladu sa tačkom ORO.MLR.100;
  - (7) izjavu da je podnosilac zahtjeva provjerio svu dokumentaciju poslatu nadležnom organu i utvrdio da je usklađena sa primjenljivim zahtjevima.
- (c) Podnosioci zahtjeva nadležnom organu demonstriraju:
- (1) da su operacije komercijalnog vazdušnog prevoza avionima i helikopterima usklađene sa osnovnim zahtjevima iz Priloga V Regulative (EU) 2018/1139, ovog Priloga (Dio-ORO), Priloga IV (Dio-CAT) i Priloga V (Dio-SPA) ove Regulative i Priloga I (Dio-26) Regulative (EU) 2015/640 (**);
  - (1a) da su IAM operacije VCA usklađene sa osnovnim zahtjevima iz Priloga V Regulative (EU) 2018/1139, ovog Priloga III (Dio-ORO), Priloga V (Dio-SPA) i Priloga IX (Dio-IAM) ove Regulative i Priloga I (Dio-26) Regulative (EU) 2015/640;
  - (2) da svi vazduhoplovi koji se koriste imaju uvjerenje o plovidbenosti (CofA) u skladu sa Regulativom (EU) br. 748/2012 ili da su zakupljeni bez posade u skladu sa tačkom ORO.AOC.110(d); i
  - (3) da su njegova organizacija i rukovodstvo odgovarajući i da odgovaraju obimu i području namjeravane operacije.

(*) Regulativa (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine zajedničkim pravilima za obavljanje vazdušnog prevoza u Zajednici (SL L 293, 31.10.2008., str. 3., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1008/oj>)."

(**) Regulativa Komisije (EU) 2015/640 od 23. aprila 2015. godine o dodatnim specifikacijama plovidbenosti za određenu vrstu operacija i kojom se mijenja i dopunjava Regulativa (EU) br. 965/2012 (SL L 106, 24.4.2015., str. 18., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/640/oj>).";"

(5) tačka ORO.AOC.125 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.AOC.125 Nekomercijalne operacije imaoca AOC-a avionima ili helikopterima navedenim u njegovom AOC-u

- (a) Imalac AOC-a može da obavlja nekomercijalne operacije u skladu sa Prilogom VI (Dio-NCC) ili Prilogom VII (Dio-NCO) koristeći avione ili helikoptere navedene u operativnim specifikacijama njegovog AOC-a ili u operativnom priručniku pod uslovom da imalac AOC-a takve operacije detaljno opiše u operativnom priručniku i navede sljedeće:
- (1) utvrđivanje primjenljivih zahtjeva;
  - (2) opis svih razlika između operativnih procedura koje se primjenjuju u CAT operacijama i nekomercijalnim operacijama;
  - (3) načine na koje obezbjeđuje da je svo osoblje uključeno u operaciju u potpunosti upoznato sa povezanim procedurama.
- (b) Imalac AOC-a je usklađen sa:
- (1) Prilogom VIII (Dio-SPO) kad izvodi probne letove nakon održavanja složenim vazduhoplovima na motorni pogon;
  - (2) Prilogu VII (Dio-NCO) kada izvodi probne letove nakon održavanja vazduhoplovima koji nisu složeni vazduhoplovi na motorni pogon.
- (c) Imalac AOC-a koji izvodi operacije iz tačaka (a) i (b) ne mora da dostavi izjavu u skladu sa ovim Prilogom.
- (d) Imalac AOC-a u dokumentima povezanim sa letom (operativni plan leta, tovarni list i drugi relevantni dokumenti) navodi vrstu leta kako je navedena u operativnom priručniku.”;
- (6) u tački ORO.MLR.100, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:
- „(b) Sadržaj operativnog priručnika odražava zahtjeve određene u ovom Prilogu, Prilogu IV (Dio-CAT), Prilogu V (Dio-SPA), Prilogu VI (Dio-NCC), Prilogu VIII (Dio-SPO) i Prilogu IX (Dio-IAM), prema potrebi, i ne smije da bude u suprotnosti sa uslovima sadržanim u operativnim specifikacijama sertifikata vazdušnog operatora vazduhoplova (AOC), ovlašćenja SPO ni deklaracije i liste posebnih odobrenja, prema potrebi.”;
- (7) tačka ORO.MLR.101 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.MLR.101 Operativni priručnik – struktura za CAT i IAM operacije

Osim za operacije jednomotornim avionima sa elisom koji imaju MOPSC 5 ili manje ili jednomotornim nesloženim helikopterima koji imaju MOPSC 5 ili manje, koji polijeću i slijeću na isti aerodrom ili operativno mjesto, po VFR-u danju, glavna struktura operativnog priručnika (OM) mora biti sljedeća:

- (a) dio A: Opšte/osnovno, sadrži sve operativne principe, instrukcije i procedure koji se ne odnose na tip vazduhoplova;
- (b) dio B: Operativni aspekti vazduhoplova, sadrži sve instrukcije i procedure koji se odnose na tip vazduhoplova, uzimajući u obzir razlike između tipova/klasa, varijanti i pojedinačnih vazduhoplova koje operator koristi;
- (c) dio C: CAT operacije avionima i helikopterima, sadrži instrukcije i informacije o ruti/ulozi/području i aerodromu/operativnom mjestu ili IAM operacije VCA, sadrži instrukcije i informacije o ruti/ulozi/području i vertiportu/lokaciji preusmjeravanja/operativnom mjestu;
- (d) dio D: obuka, sadrži sve instrukcije u pogledu obuke osoblja potrebne za sigurno izvođenje operacija.”;

(8) u tački ORO.MLR.115, tačka (a) zamjenjuje se sljedećim:

„(a)Sljedeći zapisi se čuvaju najmanje pet godina:

- (1) za CAT operatore aviona i helikoptera i IAM operatore VCA, zapisi o aktivnostima iz tačke ORO.GEN.200;
- (2) za deklarirane operatore, kopija deklaracije operatora, pojedinosti dobijenih odobrenja i operativni priručnik;
- (3) za imaoce ovlaštenja SPO, uz tačku (a)(2), zapisi povezani sa procjenom rizika sprovedenom u skladu sa tačkom SPO.OP.230 i povezanim standardnim operativnim procedurama.”;

(9) tačka ORO.FC.005 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.FC.005 Područje primjene

U ovom dijelu se utvrđuju zahtjevi koje mora da ispuni vazdušni prevoznik u pogledu obuke, iskustva i kvalifikacije letačke posade:

- (a) ODSJEK 1, u kojem su utvrđeni zajednički zahtjevi;
  - (b) ODSJEK 2, u kojem su utvrđeni dodatni zahtjevi primjenljivi na CAT operacije avionima i helikopterima, uz izuzeće CAT operacija sa putnicima koje se sprovode po VFR-u danju, sa polijetanjem i slijetanjem na istom aerodromu ili operativnom mjestu i unutar lokalnog područja koje je odredio nadležni organ:
    - (1) jednomotornim avionima sa elisom sa MCTOM koja nije veća od 5700 kg i MOPSC koji nije veći od pet; ili
    - (2) helikopterima koji nisu složeni helikopteri na motorni pogon i koji su jednomotorni i čiji MOPSC nije veći od pet;
  - (c) ODSJEK 3, u kojem su utvrđeni dodatni zahtjevi za komercijalne specijalizovane operacije i operacije iz tački (b)(1) i (2);
  - (d) ODSJEK 4, u kojem su utvrđeni dodatni zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA) sa posadom.”;
- (10) tačka ORO.FC.105 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.FC.105 Imenovanje vođom vazduhoplova/zapovjednikom

- (a) U skladu sa tačkom 8.6 Priloga V Regulative (EU) 2018/1139, jednog od pilota u letačkoj posadi koji je u skladu sa Prilogom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 kvalifikovan za vođu vazduhoplova operator imenuje vođom vazduhoplova ili, za CAT operacije avionima i helikopterima, zapovjednikom.
- (b) Operator imenuje člana letačke posade vođom vazduhoplova ili zapovjednikom samo ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
  - (1) član letačke posade ima najmanje onaj nivo iskustva koji je naveden u operativnom priručniku;
  - (2) član letačke posade odgovarajuće poznaje rutu ili područja kojim se leti i aerodroma, uključujući alternativne aerodrome, vertiporte, uređaje i procedure koji se primjenjuju;
  - (3) u slučaju operacija sa višečlanom posadom, član letačke posade završio je kurs operatora za glavnog pilota, ako se unapređuje sa kopilota na vođu vazduhoplova/zapovjednika.
- (c) U slučaju i komercijalnih operacija avionima i helikopterima i IAM operacija VCA, vođa vazduhoplova ili zapovjednik ili pilot na kojeg može da se prenese vođenje leta, morao je da prođe kurs početnog upoznavanja sa rutom ili područjem kojim se leti i aerodromima, uključujući alternativne aerodrome, vertiporte, lokacije preusmjeravanja, uređaje i procedure koji se primjenjuju, i da održava to znanje na sljedeći način:
  - (1) poznavanje aerodroma ili vertiporta održava se tako da se taj aerodrom ili vertiport koristi najmanje jednom u periodu od 12 mjeseci;
  - (2) poznavanje rute ili područja ili lokacije preusmjeravanja održava se tako da se ta ruta ili područje ili lokacija preusmjeravanja koristi najmanje jednom u periodu od 36 mjeseci; uz to je potrebna obuka osvježavanja znanja o ruti ili području ako se ne leti nijednom u 12 mjeseci ne leti tom rutom ili područjem u periodu od 36 mjeseci.
- (d) Nezavisno od tačke (c), u slučaju operacija po VFR-u danju avionima i helikopterima klase performanse B i C, kurs upoznavanja sa rutama i aerodromima može da se zamijeni kursom upoznavanja sa područjem.”;

(11) u tački ORO.FC.120, tačka (a) zamjenjuje se sljedećim:

„(a)Član letačke posade mora prije nego što počne da obavlja linijske letove bez nadzora da završi kurs prelazne obuke koju sprovodi operator:

- (1) kad prelazi na vazduhoplov za koji se zahtijeva novo ovlaštenje za tip ili klasu;
- (2) svaki put kad se član letačke posade zaposli kod operatora.”;

(12) u tački ORO.FC.140, tačka (d) zamjenjuje se sljedećim:

„(d)Za operacije sa više od jednog tipa ili varijante helikoptera ili VCA kojima se izvode dovoljno slične operacije, ako se linijske provjere izmjenjuju između tipova i varijanti, svakom linijskom provjerom vrši se revalidacija linijske provjere za druge tipove ili varijante helikoptera ili VCA.”;

(13) u tački ORO.FC.145, tačka (c) zamjenjuje se sljedećim:

„(c)U slučaju CAT operacija avionima i helikopterima i IAM operacija VCA, nadležni organ odobrava programe obuke i provjera, uključujući nastavne planove i upotrebu nastavne opreme kao što su pojedinačni uređaji za simuliranje leta (FSTD-ovi) i druga rješenja za obuku.”;

(14) u tački ORO.FC.146, tačka (e) zamjenjuje se sljedećim:

„(e)Nezavisno od tačke (b), obuku na vazduhoplovu/FSTD-u i provjeru stručnosti koju obavlja operator može da obavlja adekvatno kvalifikovan zapovjednik ili vođa vazduhoplova za IAM operacije koji posjeduje FI/TRI/SFI sertifikat i kojeg imenuje operator za bilo koju od sljedećih operacija:

- (1) CAT operacije helikopterima koji ispunjavaju kriterijume iz tačke ORO.FC.005(b)(2);
- (2) CAT operacije helikopterima koji nisu složeni helikopteri na motorni pogon danju i na rutama na kojima se vrši navigacija po vizuelnim orijentirima;
- (3) CAT operacije avionima klase performanse B koje ne ispunjavaju kriterijume iz tačke ORO.FC.005(b)(1);

- (4) IAM operacije VCA danju i na rutama na kojima se vrši navigacija po vizuelnim orijentirima.”;
- (15) u Poddijelu FC – Letačka posada [Odsjek 4] dodaje se kako slijedi:

„ODSJEK 4

Dodatni zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA) sa posadom

ORO.FC.400 Sastav letačke posade

Minimalni sastav letačke posade za IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA) sa posadom mora da odgovara sastavu navedenom u operativnom priručniku, pri čemu se uzima u obzir minimalni broj naveden u letačkom priručniku ili u drugim dokumentima povezanim sa uvjerenjem o plovidbenosti (CofA) tog vazduhoplova.

ORO.FC.415 Početna obuka za upravljanje resursima posade (CRM), koju obavlja operator

- (a) Prije nego što počne da obavlja linijske letove bez nadzora, član letačke posade mora da završi početni kurs obuke za CRM.
- (b) Početni kurs obuke za CRM izvodi najmanje jedan odgovarajuće kvalifikovani instruktor za CRM kojem u obradi specifičnih područja obuke mogu da pomažu stručnjaci.

ORO.FC.420 Prelazna obuka i provjeravanje, koje obavlja operator

- (a) Obuka za CRM mora da bude dio kursa prelazne obuke koju obavlja operator.
- (b) Nakon što kurs prelazne obuke koju obavlja IAM operator počne, članu letačke posade ne smiju da se dodjeljuju letačke dužnosti na drugom tipu ili klasi vazduhoplova sve dok se obuka ne završi ili ne prekine.
- (c) Potrebna obuka člana letačke posade u okviru konverzije obuke koju obavlja IAM operator određuje se u skladu sa standardima kvalifikacije i iskustva navedenim u operativnom priručniku, uzimajući u obzir prethodnu obuku i iskustvo člana letačke posade.
- (d) Član letačke posade mora da prođe:
- (1) provjeru stručnosti, koju obavlja IAM operator, i obuku i provjeru u pogledu opreme za slučaj nužde i sigurnosne opreme, prije započinjanja linijskog letjenja pod nadzorom (LIFUS); i
  - (2) linijsku provjeru nakon završetka LIFUS-a.
- (e) Ako zbog operativnih okolnosti, kao što su podnošenje zahtjeva za izdavanje novog AOC-a ili dodavanje novog tipa ili klase vazduhoplova u flotu, IAM operator ne može da ispuni zahtjeve iz tačke (d), operator može da pripremi posebnu konverzionu obuku za privremenu primjenu za ograničen broj članova letačke posade.

ORO.FC.430 Periodična obuka i provjera

- (a) Svaki član letačke posade mora da završi periodičnu obuku i provjeru koji su u skladu sa tipom ili varijantom VCA u kojem radi i povezanom opremom.
- (b) Provjera stručnosti, koju obavlja IAM operator
- (1) Svaki član letačke posade, kao dio uobičajenog sastava posade, mora da prođe provjeru stručnosti koju obavlja IAM operator, kako bi demonstrirao svoju sposobnost za obavljanje uobičajenih procedura, neuobičajenih procedura i procedura u slučaju nužde, koja obuhvata relevantne aspekte povezane sa poslovima opisanim u operativnom priručniku.
  - (2) Rezervisano.
  - (3) Period važenja provjere stručnosti koju obavlja IAM operator je šest kalendarskih mjeseci.
- (c) Linijska provjera
Svaki član letačke posade mora da prođe linijsku provjeru na VCA. Period važenja linijske provjere je 12 kalendarskih mjeseci.
- (d) Obuka i provjeravanje u pogledu opreme za slučaj nužde i sigurnosne opreme
Svaki član letačke posade mora da završi periodičnu obuku i provjeravanje u pogledu smještaja i upotrebe sve opreme za slučaj nužde i sigurnosne opreme koja se nalazi u vazduhoplovu. Period važenja provjere u pogledu opreme za slučaj nužde i sigurnosne opreme je 12 kalendarskih mjeseci.
- (e) Obuka za CRM
- (1) Elementi obuke za CRM moraju da budu dio svih odgovarajućih faza periodične obuke.
  - (2) Svaki član letačke posade mora da prođe posebnu modularnu obuku za CRM. Sve važne teme obuke za CRM moraju da budu obuhvaćene tako da modularni djelovi obuke budu raspoređeni što ravnomjernije u svakom trogodišnjem periodu.
- (f) Svaki član letačke posade mora da prođe obuku na tlu ili obuku tokom leta na FSTD-u ili u VCA ili kombinovanu obuku na FSTD-u i VCA najmanje svakih 12 kalendarskih mjeseci.

ORO.FC.440 Izvođenje operacija na više od jednog tipa ili varijante

- (a) Procedure ili operativna ograničenja za izvođenje operacija na više od jednog tipa ili varijante koji su utvrđeni u operativnom priručniku i koje je odobrio nadležni organ obuhvataju:
- (1) zahtijevani minimalni nivo iskustva članova letačke posade;
  - (2) zahtijevani minimalni nivo iskustva na jednom tipu ili varijanti prije početka obuke za drugi tip ili varijantu i prije početka izvođenja operacija na drugom tipu ili varijanti;

- (3) proces kojom se članovi letačke posade kvalifikovani na jednom tipu ili varijanti obučavaju i kvalifikuju za drugi tip ili varijantu; i
  - (4) sve primjenljive zahtjeve u pogledu nedavnog iskustva za svaki tip ili varijantu.
  - (b) Članovi letačke posade ne bi smjeli da izvode operacije na više od tri tipa vazduhoplova ili skupa tipova vazduhoplova, uključujući najmanje jedan VCA.”;
- (16) tačka ORO.TC.100 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.TC.100 Područje primjene

U ovom Poddijelu se utvrđuju zahtjevi koje mora da ispuni vazdušni operator kada koristi vazduhoplov sa članovima tehničke posade u operacijama komercijalnog vazdušnog prevoza pružanja hitne medicinske pomoći helikopterima (HEMS), operacijama pružanja hitne medicinske pomoći VCA (VEMS), operacijama uz pomoć sistema za noćno osmatranje (NVIS) ili helikopterskim operacijama vitlom (HHO).”;

- (17) u tački ORO.TC.105, tačka (a) zamjenjuje se sljedećim:

„(a)Članovima tehničke posade uključenim u HEMS, VEMS, HHO ili NVIS operacije komercijalnog vazdušnog prevoza dodjeljuju se poslovi samo:

- (1) ako imaju najmanje 18 godina starosti;
- (2) ako su fizički i mentalno sposobni za sigurno obavljanje poslova i ispunjavanje odgovornosti koje su im dodijeljene;
- (3) ako su završili svu primjenljivu obuku koja je u skladu sa ovim Poddijelom potrebna za obavljanje dodijeljenih poslova;
- (4) ako su provjere pokazale da su sposobni za obavljanje poslova koji su im dodijeljeni u skladu sa provedurama navedenim u operativnom priručniku.”;

- (18) u tački ORO.TC.110, tačka (d) zamjenjuje se sljedećim:

„(d)Provjere nakon prelazne obuke koje obavlja operator i nakon obavljanja svih potrebnih letova u svrhu upoznavanja obavljaju se prije učestvovanja u ulozi potrebnog člana tehničke posade u HEMS, VEMS, HHO ili NVIS operacijama.”;

- (19) u tački ORO.TC.120, tačka (b) zamjenjuje se sljedećim:

„(b)Prelazna obuka operatora obuhvata:

- (1) lokaciju i upotrebu sve prenosne sigurnosne opreme i opreme za preživljavanje koja se nosi u vazduhoplovu;
- (2) sve uobičajene procedure i procedure u slučaju nužde;
- (3) opremu u vazduhoplovu koja služi za obavljanje poslova u vazduhoplovu ili na zemlji za pomaganje pilotu u HEMS, VEMS, HHO ili NVIS operacijama.”;

- (20) tačka ORO.FTL.100 zamjenjuje se sljedećim:

„ORO.FTL.100 Područje primjene

U ovom Poddijelu se utvrđuju zahtjevi koje moraju da ispuni vazdušni operator i njegovi članovi letačke i kabinske posade (posada vazduhoplova) u pogledu ograničenja vremena letjenja, radnog vremena i zahtjevima za odmor za članove posade vazduhoplova raspoređenih na operacije komercijalnog vazdušnog prevoza (CAT) avionima.”.

Prilog V (Dio-SPA) Regulative (EU) br. 965/2012 mijenja se kako slijedi:

(1) tačka SPA.GEN.100 zamjenjuje se sljedećim:

„SPA.GEN.100 Nadležni organ

(a) Nadležni organ za izdavanje posebnog odobrenja je:

- (1) za komercijalnog operatora aviona ili helikoptera, organ države članice u kojoj operator ima glavno sjedište poslovanja;
- (2) za nekomercijalnog operatoru aviona ili helikoptera, organ države članice u kojoj operator ima glavno sjedište poslovanja, osnovan je ili boravi;
- (3) kad je riječ o IAM operatoru VTOL vazduhoplova (VCA), organ države članice u kojoj operator ima glavno sjedište poslovanja ili boravište.

(b) Nezavisno od tačke (a)(2), za nekomercijalnog operatora koji koristi avion ili helikopter registrovan u trećoj zemlji, zahtjevi primjeljivi u skladu sa ovim Prilogom za odobravanje sljedećih operacija ne mogu da se primjenjuju ukoliko je ovo odobrenje izdato od strane treće države koja je država registra:

- (1) navigacija zasnovana na performansama (PBN);
- (2) specifikacije minimalnih navigacionih performansi (MNPS);
- (3) minimum smanjenog vertikalnog razdvajanja vazdušnog prostora (RVSM);
- (4) operacije pri smanjenoj vidljivosti (LVO).“;

(2) tačka SPA.MNPS.100 zamjenjuje se sljedećim:

„SPA.MNPS.100 MNPS operacije

Avionima i helikopterima mogu da se obavljaju operacije u određenom vazdušnom prostoru specificiranih minimalnih navigacionih performansi (MNPS) u skladu sa regionalnim dopunskim procedurama, kad je MNPS uspostavljen, samo ako je operator dobio odobrenje nadležnog organa za obavljanje takvih operativnih aktivnosti.“;

(3) tačka SPA.RVSM.100 zamjenjuje se sljedećim:

„SPA.RVSM.100 RVSM operacije

Avionima i helikopterima mogu da se obavljaju operativne aktivnosti u određenom vazdušnom prostoru u kojem se između nivoa leta (FL) 290 i FL 410, uključivo, primjenjuje smanjeno vertikalno razdvajanje od 300 m (1000 ft), samo ako je operator dobio odobrenje nadležnog organa za obavljanje predmetnih operacija.“;

(4) tačka SPA.LVO.100 zamjenjuje se sljedećim:

„SPA.LVO.100 Operacije pri smanjenoj vidljivosti (LVO) i operacije sa operativnim odobrenjima

Operator aviona ili helikoptera obavlja sljedeće operacije samo ako ih je odobrio nadležni organ:

- (a) operacije polijetanja u uslovima vidljivosti manjim od 400 m RVR-a;
- (b) operacije instrumentalnog prilaza u uslovima smanjene vidljivosti; i
- (c) operacije sa operativnim odobrenjima, osim operacija EFVS 200, koje ne podliježu posebnom odobrenju.“;

(5) tačka SPA.DG.100 zamjenjuje se sljedećim:

„SPA.DG.100 Prevoz opasnih materija

Osim kako je propisano u Prilogu IV (Dio-CAT), Prilogu VI (Dio-NCC), Prilogu VII (Dio-NCO), Prilogu VIII (Dio-SPO) i Prilogu IX (Dio-IAM) ove Regulative, operator može da obavlja vazdušni prevoz opasnih materija samo ako ima odobrenje nadležnog organa.“;

(6) u tački SPA.EFB.100, tačka (a) zamjenjuje se sljedećim:

„(a) Operator komercijalnog vazdušnog prevoza avionima ili helikopterima ili IAM operator koristi aplikaciju EFB-a tipa B samo ako mu je nadležni organ izdao odobrenje za takvu upotrebu.“;

(7) Dodaje se sljedeći [Poddio O]:

„PODDIO O

OPERACIJE PRUŽANJA HITNE MEDICINSKE POMOĆI VTOL VAZDUHOPLOVIMA SA POSADOM (VEMS)

SPA.VEMS.100 Operacije pružanja hitne medicinske pomoći VTOL vazduhoplovima sa posadom (VEMS)

- (a) IAM operator obavlja operacije pružanja hitne medicinske pomoći VTOL vazduhoplovima sa posadom (VEMS) samo ako mu je nadležni organ izdao odobrenje za takve operacije.
- (b) Za dobijanje takvog odobrenja od nadležnog organa, IAM operator mora da:
  - (1) ima AOC u skladu sa Prilogom III (Dio-ORO);
  - (2) izvodi operacije u skladu sa relevantnim zahtjevima iz Priloga IX (Dio-IAM); i
  - (3) demonstrira nadležnom organu usklađenost sa zahtjevima iz ovog Poddijela.
- (c) IAM operator koristi odgovarajuće vertiporte za svoju operativnu bazu i bolničke lokacije za VEMS, osim ako je nadležni organ odobrio korišćenje mjesta od javnog interesa na bolničkoj lokaciji.
- (d) IAM operator može da koristi odgovarajuća operativna mjesta za potrebe misija VEMS-a ili letova VEMS-a za obuku uzimajući u obzir:
  - (1) zahtjeve za performanse vazduhoplova koji se primjenjuju na polijetanje i slijetanje;

- (2) karakteristike operativnog mjesta, uključujući dimenzije, prepreke i stanje površine;
- (3) sigurno razdvajanje VTOL vazduhoplova (VCA) od ljudi na tlu; i
- (4) zahtjeve za privatnost, zaštitu podataka, odgovornost, osiguranje, bezbjednost i zaštitu životne sredine.

SPA.VEMS.110 Zahtjevi u pogledu opreme za VEMS operacije

- (a) Ugradnja sve namjenske medicinske opreme na VTOL vazduhoplov i sve naknadne izmjene i ugradnje i, prema potrebi, njena upotreba, moraju da budu odobreni u skladu sa Regulativom (EU) br. 748/2012.
- (b) Za letove po VFR-u danju na rutama ili područjima na kojima se vrši navigacija po vizuelnim orijentirima VCA mora da bude opremljen instrumentima koji daju prikaz sopstvenog položaja i prepreka na pokretnoj karti. Karta i baze podataka o preprekama moraju biti ažurirane.
- (c) Za letove po VFR-u danju, VCA mora da bude opremljen uređajem koji mjeri i pilotu prikazuje visinu i stabilizovani smjer ili drugim ekvivalentnim alatima za ublažavanje dezorijentacije pilota u slučaju smanjenih vizuelnih orijentira.
- (d) Svaki VCA koji se koristi u misijama VEMS-a mora da bude opremljen alatima sa mogućnostima ADS-B Out.
- (e) Instrumenti i oprema potrebni u skladu sa tačkom (f) moraju da budu sertifikovani u skladu sa primjenljivim zahtjevima za plovibnost.
- (f) IAM operator obezbjeđuje da su sve relevantne informacije zabilježene na listi minimalne ispravnosti opreme i sistema vazduhoplova (MEL).

SPA.VEMS.115 Komunikacija

Pored zahtjeva za instrumente i opremu koji se primjenjuju na VCA u konfiguraciji sa posadom, VCA koji se koristi za letove VEMS-a mora da ima komunikacionu opremu koja omogućava dvosmjernu komunikaciju sa organizacijom za koju se obavlja let VEMS-a i, ako je moguće, komunikaciju sa osobljem zemaljske hitne službe na mjestu operacije.

SPA.VEMS.120 Vidljivost i udaljenost od minimuma oblaka

Minimumi za slanje leta VEMS-a i za fazu leta VEMS-a na ruti utvrđeni su u skladu sa tačkom SERA.5001. Ako se tokom faze leta na ruti meteorološki uslovi pogoršaju ispod primjenjivih minimuma:

- (a) VCA sertifikovan samo za letove po VFR-u danju mora da sleti što je prije moguće ili da se vrati u bazu VEMS-a.
- (b) Rezervisano.

SPA.VEMS.125 Zahtjevi za performanse za VEMS operacije

Operacije VCA koji služe za VEMS operacije izvode se u skladu sa primjenljivim zahtjevima za performanse utvrđenim u tački UAM.POL.VCA.100.

SPA.VEMS.130 Zahtjevi u pogledu posade

- (a) *Selekcija.* IAM operator uspostavlja kriterijume za selekciju članova letačke posade za VEMS operacije, uzimajući u obzir prethodno iskustvo.
- (b) *Operativna obuka.* Članovi posade moraju uspješno da završe operativnu obuku u skladu sa VEMS procedurama iz operativnog priručnika.
- (c) Rezervisano.
- (d) *Sastav posade*
  - (1) *Dnevni let.* U trenutku slanja VEMS leta po VFR-u danju minimalna posada sastoji se od dva pilota ili jednog pilota i jednog člana tehničke posade za VEMS operaciju.
Nakon slijetanja na VEMS operativno mjesto sljedeće letove može da obavlja jedan pilot:
    - (i) ako postoji potreba za dodatnim medicinskim zalihama, punjenjem gorivom/punjenjem baterija ili premještanjem dok VEMS član tehničke posade pruža medicinsku pomoć na terenu; ili
    - (ii) ako VEMS član tehničke posade medicinskom putniku pruža medicinsku pomoć tokom leta ili tokom prevoza u drugom vozilu.
  - (2) *Rezervisano.*
  - (3) IAM operator obezbjeđuje održavanje kontinuiteta koncepta posade tokom cijele VEMS misije.
- (e) *Obuka i provjera letačkog i tehničkog osoblja*
  - (1) Obuku i provjeru sprovodi odgovarajuće kvalifikovano osoblje u skladu sa nastavnim planom koji je uključen u operativni priručnik i koji je odobrio nadležni organ.
  - (2) Članovi posade
    - (i) Svi relevantni elementi programa obuke posade moraju da poboljšaju znanje posade o VEMS radnom okruženju i opremi, da poboljšaju koordinaciju posade i da uključuju mjere za smanjenje rizika povezanih sa rutnim tranzitom u uslovima smanjene vidljivosti, odabirom VEMS operativnih mjesta i profilima prilaza i odlaska.
    - (ii) Mjere iz tačke (i) procjenjuju se tokom obje vrste sljedećih provjera:
      - (A) dnevnih provjera stručnosti u VMC-u;
      - (B) linijskih provjera.
    - (iii) Komponente provjera stručnosti i linijskih provjera iz tačke (ii) koje se odnose na VEMS važe 6 odnosno 12 kalendarskih mjeseci.

SPA.VEMS.135 Informisanje medicinskih putnika i drugog osoblja

- (a) *Medicinski putnici.* Prije bilo kojeg VEMS leta ili niza letova medicinski putnicimoraju da budu upoznati putem obavještenja kako bi se obezbijedilo da su upoznati sa VEMS radnim okruženjem i opremom, da bi u vazduhoplovu mogli da koriste opremu za hitnu pomoć i da bi mogli da učestvuju u uobičajenim procedurama i procedurama u slučaju nužde ulaska i izlaska.
- (b) *Zemaljsko osoblje hitnih službi.* Ako u operaciji učestvuje zemaljsko osoblje hitnih službi, IAM operator preduzima sve potrebne mjere kako bi obezbijedio da je to osoblje upoznato sa VEMS radnim okruženjem i opremom i sa rizicima povezanim sa zemaljskim operacijama na VEMS operativnom mjestu.
- (c) *Pacijenti.* Ne dovodeći u pitanje tačku UAM.OP.MVCA.170 Priloga IX (Dio-IAM), pacijenti se informišu samo ako je to moguće s obzirom na njihovo zdravstveno stanje.

SPA.VEMS.140 Informacije, procedure i dokumentacija

- (a) IAM operator u okviru svoje analize rizika i procesa upravljanja rizikom procjenjuje, ublažava i umanjuje rizike povezane sa VEMS okruženjem. IAM operator u operativnom priručniku opisuje mjere ublažavanja, uključujući operativne procedure.
- (b) IAM operator obezbjeđuje da vođa vazduhoplova (PIC) procijeni posebne rizike povezane sa određenim VEMS letom.
- (c) Relevantni izvodi iz operativnog priručnika moraju da budu na raspolaganju organizaciji za koju se obavlja VEMS.

SPA.VEMS.145 Objekti VEMS operativne baze

- (a) Ako se od članova posade zahtijeva da budu u pripravnosti i sa vremenom odziva kraćim od 45 minuta, u blizini svake VEMS operativne baze VEMS-a mora da se obezbijedi odgovarajući namjenski smještaj.
- (b) U svakoj VEMS operativnoj bazi letačka posada mora da ima pristup objektu za dobijanje informacija o aktuelnim meteorološkim uslovima i meteoroloških prognoza i mogućnost zadovoljavajuće komunikacije sa odgovarajućom jedinicom usluga u vazdušnom saobraćaju (ATS). Na raspolaganju moraju da budu odgovarajući objekti za planiranje svih povezanih poslova.

SPA.VEMS.150 Punjenje/praznjenje goriva /punjenje/zamjena baterije dok su putnici u vazduhoplovu, dok se ukrcavaju ili dok se iskrcavaju

Procedure za punjenje gorivom/praznjenje goriva/punjenje baterije ili zamjenu baterije jedinicama za uzgon ili potisak koje su stavljene u pogon ili isključene sprovode se samo u skladu sa tačkom UAM.OP.MVCA.200 ili tačkom UAM.OP.MVCA.205, zavisno od slučaja.

SPA.VEMS.155 Sistem za praćenje vazduhoplova

IAM operator uspostavlja i održava sistem praćenja vazduhoplova pod nadzorom za VEMS operacije tokom cijelog trajanja VEMS leta.”

Regulativi (EU) br. 965/2012 dodaje se sljedeći Prilog IX:

„PRILOG IX
OPERACIJE INOVATIVNE VAZDUŠNE MOBILNOSTI

(DIO-IAM)
PODDIO A

OPŠTI ZAHTJEVI

IAM.GEN.050 Područje primjene

Ovaj Prilog se primjenjuje na IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA) sa posadom po VFR-u danju.

IAM.GEN.055 Nadležni organ

Nadležni organ IAM operatora je organ koje imenuje država članica u kojoj taj operator ima glavno sjedište ili boravište, ili Agencija u skladu sa članom 65 Regulative (EU) 2018/1139.

ODSJEK 1
VTOL vazduhoplovi (VCA)

IAM.GEN.VCA.050 Područje primjene

Ovaj Odsjek sadrži opšte zahtjeve za operacije VCA.

IAM.GEN.VCA.100 Odgovornosti posade

- (a) Piloti i ostali članovi posade odgovorni su za pravilno obavljanje svojih poslova:
  - (1) koji se odnose na sigurnost VCA i lica koja se nalaze u njemu; i
  - (2) koji su navedeni u operativnom priručniku (OM) operatora VCA.
- (b) Piloti i ostali članovi posade usklađeni su sa svim od sljedećeg:
  - (1) prijavljuju vođi vazduhoplova (PIC) svaku grešku, otkaz, kvar ili oštećenje za koje smatraju da može da utiče na plovidbenost ili sigurno izvođenje operacija VCA, uključujući sisteme za slučaj nužde, ako o njima već nije obaviješten;
  - (2) prijavljuju PIC-u svaki događaj koji je ugrozio ili mogao da ugrozi sigurnost operacije VCA, ako o njima već nije obaviješten;
  - (3) usklađeni su sa odgovarajućim zahtjevima operatora u pogledu prijavljivanja događaja;
  - (4) usklađeni su sa zahtjevima za vrijeme leta, vrijeme dužnosti i odmora, koji su primjenljivi za njihove aktivnosti;
  - (5) ne onesposobljava ili isključuje uređaje za snimanje podataka tokom leta niti namjerno briše njihove snimke.
- (c) Piloti i drugi članovi posade ne obavljaju poslove povezane sa operacijom VCA ako se nalaze u nekoj od sljedećih situacija:
  - (1) kad su pod uticajem psihoaktivnih supstanci ili kada nisu sposobni za rad zbog povrede, umora, lijekova, bolesti ili drugih sličnih uzroka;
  - (2) ako ne ispunjavaju primjenljive medicinske zahtjeve;
  - (3) ako imaju bilo kakvu sumnju u svoju sposobnost za obavljanje poslova koji su im dodijeljeni;
  - (4) ako znaju ili sumnjaju da su umorni, kako je navedeno u tački 7.5 Priloga V Regulative (EU) 2018/1139, ili ako se na drugi način osjećaju nesposobnim do te mjere da bi sigurnost leta mogla biti ugrožena.

IAM.GEN.VCA.105 Odgovornosti vođe vazduhoplova (PIC)

- (a) Pored usklađenosti sa zahtjevima iz tačke IAM.GEN.VCA.100, PIC mora, čim preuzme komandne funkcije na mjestu koje mu je dodijeljeno i dok ne preda komande ili napusti mjesto koje mu je dodijeljeno na kraju leta, da bude usklađen sa svim od sljedećeg:
  - (1) odgovoran je za sigurnost svih članova posade, putnika i tereta u VCA;
  - (2) odgovoran je za operaciju i sigurnost VCA od trenutka stavljanja jedinica za uzgon i potisak u pogon;
  - (3) odgovoran je za započinjanje, nastavak, okončavanje ili preusmjeravanje leta u interesu sigurnosti;
  - (4) ovlašten je da daje sve naredbe i preduzima sve odgovarajuće radnje da bi se obezbijedila sigurnost VCA i lica i/ili imovine koji se u njemu nalaze;
  - (5) obezbjeđuje da su svi putnici upoznati sa mjestima izlaza za slučaj nužde i sa smještajem i načinom upotrebe odgovarajuće sigurnosne opreme i opreme za slučaj nužde, prema potrebi;
  - (6) obezbjeđuje da su svi putnici obaviješteni o tome kad i kako mogu da komuniciraju sa članovima letačke posade tokom leta;
  - (7) obezbjeđuje usklađenost sa svim operativnim procedurama i kontrolnim listama u skladu sa operativnim priručnikom (OM) operatora VCA;
  - (8) ne dozvoljava nijednom članu posade da obavlja bilo kakve aktivnosti tokom kritičnih faza leta, osim dužnosti koje su potrebne za sigurnu operaciju VCA;
  - (9) obezbjeđuje da se uređaji za snimanje podataka o letu ne onesposobe ili isključe tokom leta i da se njihovi zapisi ne izbrišu namjerno;

- (10) odlučuje o prihvatanju VCA sa neispravnostima u skladu sa listom odstupanja od konfiguracije (CDL) ili listom minimalne ispravnosti opreme i sistema (MEL) VTOL vazduhoplova i tehničkom knjigom VCA;
  - (11) obezbjeđuje da se obavi pretpoletni pregled u skladu sa primjenljivim zahtjevima za kontinuiranu plovidbenost;
  - (12) provjerava da li je relevantna oprema za slučaj nužde lako dostupna za upotrebu bez odlaganja;
  - (13) po završetku leta bilježi, u skladu sa zahtjevima sistema evidentiranja kontinuirane plovidbenosti, podatke o upotrebi i svim poznatim ili pretpostavljenim kvarovima VCA kako bi se obezbijedila kontinuirana sigurnost leta.
- (b) PIC, u situaciji u slučaju nužde koja zahtijevaju donošenje odluka i djelovanje bez odlaganja, preuzima radnje koje smatra potrebnim u datim okolnostima. U takvim slučajevima PIC može, u interesu sigurnosti, da odstupa od pravila, operativnih procedura i metoda.
- (c) PIC što je prije moguće prijavljuje odgovarajućoj jedinici za usluge u vazdušnom saobraćaju (ATS) sve opasne meteorološke uslove ili uslove za let nastale za vrijeme leta koji mogu da utiču na sigurnost drugih VCA operacija.

IAM.GEN.VCA.110 Ovlašćenja vođe vazduhoplova

IAM operator preuzima sve razumne mjere kako bi obezbijedio da sva lica u VCA poštuju sve zakonske naredbe koje izda PIC u svrhu obezbjeđivanja sigurnosti VCA i lica ili stvari koje se njime prevoze.

IAM.GEN.VCA.120 Zajednički jezik

IAM operator obezbjeđuje da svi članovi posade mogu međusobno da komuniciraju na zajedničkom jeziku.

IAM.GEN.VCA.130 Stavljanje jedinica za uzgon i potisak u pogon

Jedinice za uzgon i potisak VCA može u pogon i svrhu leta da stavi samo kvalifikovani pilot koji se nalazi za komandama VCA.

IAM.GEN.VCA.140 Prenosivi elektronski uređaji (PED-ovi)

IAM operator ne dozvoljava nijednom licu u vazduhoplovu da koristi PED koji može negativno da utiče na performanse sistema i opreme VCA i preuzima sve razumne mjere kako bi spriječio takvu upotrebu.

IAM.GEN.VCA.141 Upotreba elektronskih letačkih torbi (EFB-a)

- (a) Kad se u vazduhoplovu koristi EFB, IAM operator obezbjeđuje da on nema negativan uticaj na sisteme ili opremu VCA ni na sposobnost člana letačke posade da upravlja VCA.
- (b) IAM operator ne koristi aplikaciju EFB-a tip B osim ako nije odobrena u skladu sa Poddijelom M Priloga V (Dio-SPA).

IAM.GEN.VCA.145 Informacije o opremi za slučaj nužde i opremi za preživljavanje u VCA

IAM operator mora u svakom trenutku da ima na raspolaganju liste sa podacima o opremi za slučaj nužde i opremi za preživljavanje u njegovim VCA za svaki VCA za hitnu komunikaciju sa centrima za koordinaciju spašavanja (RCC).

IAM.GEN.VCA.155 Prevoz borbenog oružja i municije

IAM operator ne prihvata borbeno oružje ili municiju za vazdušni prevoz pomoću VCA.

IAM.GEN.VCA.160 Prevoz sportskog oružja i sportske municije

- (a) IAM operator ne prihvata sportsko oružje za vazdušni prevoz pomoću VCA, osim u sljedećim slučajevima:
  - (1) ako to sportsko oružje može da bude smješteno u VCA na mjestu koje nije dostupno putnicima tokom leta; i
  - (2) ako je sva municija izvađena iz sportskog oružja i prevozi se odvojeno od sportskog oružja.

IAM.GEN.VCA.165 Način prevoza lica

IAM operator preuzima sve razumne mjere kako bi obezbijedio da se tokom leta VCA ni u jednom njegovom dijelu koji nije projektovan ili određen za smještaj lica ne nalazi nijedno lice, osim ako lice preuzima radnju koja je potrebna za sigurnost VCA ili bilo kojeg lica, životinje ili robe koja se prevozi u VCA.

IAM.GEN.VCA.170 Psihoaktivne supstance

- (a) IAM operator preuzima sve razumne mjere kako bi obezbijedio da u VCA ne uđe i da u njemu ne bude lice koje je u tolikoj mjeri pod uticajem psihoaktivnih supstanci u kojoj može da ugrozi sigurnost VCA ili lica u njemu.
- (b) IAM operator izrađuje i sprovodi objektivnu, transparentnu i nediskriminatornu politiku i proceduru za sprečavanje i otkrivanje zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među pilotima i drugim osobljem koje obavlja sigurnosno osjetljive zadatke pod neposrednom kontrolom IAM operatora kako bi obezbijedio da sigurnost VCA i lica u njemu nije ugrožena.
- (c) Ako su piloti ili drugo osoblje koje obavlja sigurnosno osjetljive zadatke testirani i testovi potvrde prisutnost psihoaktivnih supstanci, IAM operator o tome obavještava svoj nadležni organ i organ odgovoran za pilote i to osoblje.

IAM.GEN.VCA.175 Ugrožavanje sigurnosti

- (a) IAM operator preuzima sve razumne mjere kako bi obezbijedio da se nijedno lice ne ponaša nesmotreno, sa namjerom ili nesavjesno ili da ne reaguje na način da:
  - (1) ugrozi sigurnost VCA ili sigurnost lica u njemu; ili
  - (2) učini ili dozvoli da VCA ugrozi bilo koje lice ili imovinu.
- (b) IAM operator obezbjeđuje da piloti prije početka letačkih operacija prođu psihološku procjenu kako bi mogao:

- (1) da utvrdi psihološke karakteristike i podobnost pilota s obzirom na njihovo radno okruženje; i
- (2) da umanjí vjerovatnoću negativnog uticaja pilota na siguran let VCA.

IAM.GEN.VCA.176 Program podrške pilotima

- (a) IAM operator omogućava, olakšava i obezbjeđuje pristup proaktivnom i nekažnjivom programu podrške koji pruža podršku pilotima i pomaže im u prepoznavanju, savladavanju i prevazilaženju svih problema koji mogu negativno da utiču na njihovu sposobnost sigurnog korišćenja prava njihove dozvole.
- (b) Ne dovodeći u pitanje primjenljivo pravo Unije o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju tih podataka, zaštita povjerljivosti ličnih podataka je preduslov za efektivan program podrške pilotima.

IAM.GEN.VCA.185 Informacije koje se čuvaju na zemlji

- (a) IAM operator obezbjeđuje da se za vrijeme trajanja svakog leta ili serije letova informacije koje su relevantne za let odnosno seriju letova i koje odgovaraju vrsti operacije:
  - (1) čuvaju na zemlji; i
  - (2) sačuvaju dok se ne sačini duplikat na mjestu na kojem će biti skladištene; ili, ako je to neizvodljivo,
  - (3) nose u VCA u vatrostalnom kontejneru.
- (b) Informacije iz tačke (a) uključuju sljedeće:
  - (1) kopiju operativnog plana leta;
  - (2) kopije jednog ili više relevantnih djelova zapisa kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova;
  - (3) NOTAM dokumentaciju specifičnu za rutu ako je posebno mijenjana od strane IAM operatora;
  - (4) dokumentaciju proračuna mase i centraže;
  - (5) obavještenje o posebnom utovaru.

IAM.GEN.VCA.190 Obezbeđivanje dokumentacije i zapisa

PIC mora, ukoliko je u razumnom vremenu traženo da se tako uradi od strane ovlašćenog lica nadležnog organa, da obezbijedi tom licu dokumentaciju koja se nosi u vazduhoplovu, u papirnoj ili digitalnoj formi.

IAM.GEN.VCA.195 Čuvanje, izrada, zaštita i korišćenje zapisa uređaja za snimanje podataka

- (a) Nakon što istražni organ utvrdi nesreću, ozbiljnu nezgodu ili događaj, IAM operator čuva originalno snimljene podatke iz uređaja za snimanje podataka koji se nalazi u VCA u skladu sa Poddijelom D ovog Priloga tokom perioda od 60 dana ili drugog perioda koje odredi istražni organ.
- (b) IAM operator sprovodi operativne provjere i evaluaciju zapisa kako bi osigurao kontinuiranu ispravnost uređaja za snimanje podataka.
- (c) IAM operator obezbjeđuje čuvanje zapisa parametara leta za koje je propisano da se moraju bilježiti uređajima za snimanje. Za potrebe ispitivanja i održavanja tih uređaja za snimanje smije tokom testiranja da se izbriše najstariji snimljeni materijal u trajanju do jednog sata.
- (d) IAM operator čuva i ažurira dokumentaciju koja sadrži informacije potrebne za konvertovanje neobrađenih podataka o letu u parametre izražene u tehničkim jedinicama.
- (e) IAM operator stavlja na raspolaganje sve zapise uređaja za snimanje podataka koji su bili sačuvani ako tako odredi nadležni organ.
- (f) Ne dovodeći u pitanje Regulativu (EU) br. 996/2010 (*) ni Regulativu (EU) 2016/679 (**):
  - (1) osim za obezbjeđivanje ispravnosti uređaja za snimanje, zvučni zapisi smiju da se objave i koriste samo ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
    - (i) postoji procedura koja se odnosi na rukovanje takvim zvučnim zapisima i njihovim transkriptima;
    - (ii) svi piloti i osoblje za održavanje na koje se zapis odnosi dali su svoju prethodnu saglasnost;
    - (iii) takvi zvučni zapisi koriste se samo za održavanje ili za poboljšanje sigurnosti;
  - (2) kad IAM operator u cilju osiguranja ispravnosti uređaja za snimanje pregleda zvučne zapise tog uređaja u obavezi je da štiti privatnost tih zvučnih zapisa i da obezbijedi da se ne objavljuju niti koriste ni za šta drugo osim za obezbjeđivanje ispravnosti uređaja za snimanje podataka;
  - (3) parametri leta zabilježeni uređajem za snimanje ne smiju da se koriste u druge svrhe osim za istraživanje nesreće ili nezgode koju je obavezno prijaviti, osim ako takvi zapisi ispunjavaju neki od sljedećih uslova:
    - (i) IAM operator koristi te zapise isključivo u svrhu plovidbenosti ili održavanja;
    - (ii) zapisi su de-identifikovani;
    - (iii) zapisi su pokazani u skladu sa osiguranim procedurama;
  - (4) osim za obezbjeđivanje ispravnosti uređaja za snimanje, slike letačke kabine smiju da se pokažu i koriste samo ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
    - (i) postoji procedura koja se odnosi na rukovanje takvim slikovnim zapisima;
    - (ii) svi piloti i osoblje za održavanje na koje se zapis odnosi dali su svoju prethodnu saglasnost;
    - (iii) takvi slikovni zapisi koriste se samo za održavanje ili za poboljšanje sigurnosti;
  - (5) kada se slike letačke kabine načinjene uređajem za snimanje podataka pregledaju zbog provjere ispravnosti tog uređaja, onda:
    - (i) te slike ne smiju da se pokazuju ni koriste u druge svrhe osim za obezbjeđivanje ispravnosti uređaja za snimanje podataka;

- (ii) ako je vjerovatno da će djelovi tijela pilota ili putnika biti vidljivi na slikama, operator obezbjeđuje privatnost tih slika.

(*)Regulativa(EU) br. 996/2010 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. novembra 2010. godine o istragama i sprečavanju nesreća i nezgoda u civilnom vazduhoplovstvu i stavljanju van snage Uputstva 94/56/EZ (SL L 295,12.11.2010, str. 35).

(**)Regulativa (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. aprila 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka i stavljanju van snage Uputstva 95/46/EZ (Opšta Regulativa o zaštiti podataka) (SL L 119, 4.5.2016., str. 1)

IAM.GEN.VCA.200 Prevoz opasnih materija u skladu sa posebnim odobrenjem

- (a) Vazdušni prevoz opasnih materija obavlja se u skladu sa Prilogom 18 Čikaške konvencije i primjenjivim tehničkim instrukcijama (TI).
- (b) IAM operator se odobrava za vazdušni prevoz opasnih materija kao tereta u skladu sa Poddijelom G Priloga V (Dio-SPA).
- (c) IAM operator uspostavlja procedure kako bi obezbijedio da su preduzete sve razumne mjere da bi se spriječilo nenamjerno unošenje neprijavljenih ili pogrešno prijavljenih opasnih materija u vazduhoplov.
- (d) IAM operator obezbjeđuje da je svo osoblje, uključujući osoblje trećih strana, koje učestvuje u prihvatanju, rukovanju, utovaru i istovaru tereta obaviješteno o operativnom odobrenju i ograničenjima operatora u pogledu prevoza opasnih materija vazdušnim putem i da su tom osoblju pružene potrebne informacije koje mu omogućavaju izvršavanje odgovornosti u skladu sa TI.
- (e) IAM operator obezbjeđuje da se u skladu sa TI putnicima pruže informacije o prevozu opasne robe u vazduhoplovu.
- (f) IAM operator u skladu sa TI bez odlaganja obavještava nadležni organ i odgovarajući nadležni organ države događaja u slučaju:
- (1) svake nesreće ili nezgode koja uključuje opasne materije;
  - (2) otkrivanja neprijavljenih ili pogrešno prijavljenih opasnih materija ili tereta ili pošte; ili
  - (3) pronalaska opasnih materija koje prenose putnici ili članovi posade, ili koje se nalaze u njihovom prtljagu, kada to nije u skladu sa Dijelom 8 TI.
- (g) IAM operator obezbjeđuje da se u skladu sa TI na mjestima za prihvatanje tereta nalaze obavještenja sa informacijama o prevozu opasnih materija.

IAM.GEN.VCA.205 Prevoz opasnih materija bez posebnog odobrenja

- (a) Vazdušni prevoz opasnih materija obavlja se u skladu sa Prilogom 18 Čikaške konvencije i primjenjivim TI.
- (b) Operatori prevoze opasne materije u VCA bez posebnog odobrenja koje se zahtijeva u skladu sa Poddijelom G Priloga V (Dio-SPA) ako:
- (1) se na njih se ne primjenjuju TI u skladu sa Dijelom 1 tih instrukcija; ili
  - (2) ih nose putnici ili posada ili ako se nalazi u prtljagu u skladu sa Dijelom 8 TI.
- (c) IAM operatori koji nisu odobreni u skladu sa Poddijelom G Priloga V (Dio-SPA) uspostavljaju program obuke za opasne materije koji je u skladu sa zahtjevima iz Priloga 18 Čikaške konvencije i primjenjivim TI.
- (d) IAM operator obezbjeđuje da se u skladu sa TI putnicima pruže informacije o prevozu opasnih materija.
- (e) IAM operator uspostavlja procedure kako bi obezbijedio da su preduzete sve razumne mjere za sprečavanje nenamjernog unošenja neprijavljenih opasnih materija u vazduhoplov.
- (f) IAM operator u skladu sa TI bez odlaganja obavještava nadležni organ i odgovarajući nadležni organ države događaja u slučaju:
- (1) svake nesreće ili nezgode koja uključuje opasne materije;
  - (2) otkrivanja neprijavljenih opasnih materija u teretu ili pošti; ili
  - (3) pronalaska opasnih materija koju prenose putnici ili članovi posade, ili koja se nalazi u njihovom prtljagu, kada to nije u skladu sa Dijelom 8 TI.

ODSJEK 2

VTOL vazduhoplovi sa posadom (MVCA)

IAM.GEN.MVCA.050 Područje primjene

U ovom odsjeku se utvrđuju dodatni zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima sa posadom (MVCA).

IAM.GEN.MVCA.135 Pristup letačkoj kabini

- (a) IAM operator obezbjeđuje da se nijednom licu, osim pilotu koji je raspoređen na određeni let, ne dozvoli pristup u letačku kabinu ili prevoz u letačkoj kabini, osim ako je to lice:
- (1) član operativne posade;
  - (2) predstavnik nadležnog ili inspeksijskog organa, ako je to potrebno za obavljanje njegovih službenih dužnosti; ili
  - (3) lice kojem je pristup odobren i koje se prevozi u skladu sa OM-om operatora.
- (b) Vođa vazduhoplova obezbjeđuje:
- (1) da pristup u letačku kabinu ne uzrokuje odvratanje pažnje ili ometanje obavljanja leta; i
  - (2) da su sva lica koja se prevoze u letačkoj kabini upoznata sa relevantnim sigurnosnim procedurama.
- (c) Konačnu odluku o dozvoli pristupa u letačku kabinu VCA donosi vođa vazduhoplova.

IAM.GEN.MVCA.180 Dokumenti, priručnici i informacije koji moraju da budu u vazduhoplovu na svakom letu

- (a) Sljedeći dokumenti, priručnici i informacije, u papirnoj ili digitalnoj formi, moraju da se nose u vazduhoplovu na VCA svakom letu i da budu lako dostupni u svrhe inspekcije:

- (1) letački priručnik vazduhoplova (AFM) ili ekvivalentni dokumenti;
  - (2) original uvjerenja o registraciji vazduhoplova;
  - (3) original uvjerenja o plovidbenosti (CofA);
  - (4) uvjerenje o buci, uključujući prevod na engleski jezik, ako ga je nadležni organ odgovoran za izdavanje uvjerenja o buci dao;
  - (5) ovjerena prava kopija sertifikata vazdušnog operatora (AOC), uključujući prevod na engleski jezik ako je AOC izdat na drugom jeziku;
  - (6) operativne specifikacije relevantne za tip vazduhoplova, izdate zajedno sa AOC-om, uključujući prevod na engleski jezik ako su operativne specifikacije izdate na drugom jeziku;
  - (7) original dozvole za radio-stanicu u vazduhoplovu, prema potrebi;
  - (8) polise osiguranja od odgovornosti za štetu prema trećim licima;
  - (9) dnevnik leta ili ekvivalentni dokument za vazduhoplov;
  - (10) evidencija kontinuirane plovidbenosti, prema potrebi;
  - (11) pojedinosti iz predatog ATS plana leta, ako plan postoji;
  - (12) aktuelne i odgovarajuće vazduhoplovne karte za rutu predloženog leta i za sve rute za koje se može razumno očekivati da bi se let mogao na njih preusmjeriti;
  - (13) procedure i informacije o vizuelnim signalima koje koriste vazduhoplovi koji presrijeću i vazduhoplovi koji su presretnuti;
  - (14) informacije o službama traganja i spašavanja za područje predviđenog leta, koje moraju da budu lako dostupne u vazduhoplovu;
  - (15) važeći djelovi operativnog priručnika relevantni za poslove pilota, koji moraju da budu lako dostupni tim pilotima;
  - (16) MEL;
  - (17) odgovarajuća dokumentacija o instrukcijama iz NOTAM-a i usluga vazduhoplovnog informisanja (AIS);
  - (18) odgovarajuće meteorološke informacije;
  - (19) manifest tereta i/ili putnika;
  - (20) dokumentacija o masi i centraži;
  - (21) operativni plan leta, prema potrebi;
  - (22) obavještenje o posebnim kategorijama putnika (SCP), prema potrebi; i
  - (23) bilo koja druga dokumentacija koja može da bude važna za let ili koju zahtijevaju države preko kojih se obavlja let.
- (b) Dokumenti, priručnici i informacije koji moraju da se nalaze u vazduhoplovu na svakom letu moraju da budu dostupni ovlaštenim licima, upotrebljivi i pouzdani.
- (c) Ne dovodeći u pitanje tačku (a), u slučaju gubitka ili krađe dokumenata iz tački (a)(2) do (8) operacija može da se nastavi do dolaska na odredište ili do mjesta gdje mogu da se dobiju zamjenski dokumenti.

IAM.GEN.MVCA.181 Dokumenti i informacije koji ne moraju da budu u vazduhoplovu

- (a) Ne dovodeći u pitanje tačku IAM.GEN.MVCA.180, za IAM operacije po VFR-u danju sa polijetanjem i slijetanjem na isti vertiport u periodu od 24 sata ili koje ostaju u lokalnom području definisanom u OM-u, sljedeća dokumentacija i informacije mogu da se čuvaju na vertiportu umjesto da budu prisutni u vazduhoplovu za vrijeme svakog leta:
- (1) uvjerenje o buci;
  - (2) dozvola za radio-stanicu;
  - (3) dnevnik leta ili ekvivalentni dokument;
  - (4) zapisi o kontinuiranoj plovidbenosti;
  - (5) dokumentacija o instrukcijama iz NOTAM-a i usluga vazduhoplovnog informisanja (AIS);
  - (6) meteorološke informacije;
  - (7) obavještenje o posebnim kategorijama putnika (SCP), prema potrebi; i
  - (8) dokumentacija o masi i centraži.

PODDIO B
OPERATIVNE PROCEDURE
ODSJEK 1

VTOL vazduhoplovi (VCA)

UAM.OP.VCA.050 Područje primjene

U ovom Odsjeku se utvrđuju zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA).

UAM.OP.VCA.101 Provjera visinomjera i postavke visinomjera

- (a) IAM operator uspostavlja procedure za provjeru visinomjera prije svakog polaska.
- (b) IAM operator uspostavlja procedure za određivanje postavki visinomjera za sve faze leta u kojima se uzimaju u obzir procedure koje je utvrdila država vertiporta ili, ako je primjenjivo, država vazdušnog prostora u kojem se leti.

UAM.OP.VCA.125 Taksiranje i kretanje po tlu

- (a) IAM operator utvrđuje standardne i vanredne procedure za taksiranje VCA (u vazduhu i na tlu) i za kretanje VCA na tlu kako bi se obezbijedila sigurna operacija VCA na vertiportu, mjestu preusmjeravanja ili na VEMS operativnom mjestu. IAM operator posebno uzima u obzir rizik od sudara između VCA kojim se taksira ili VCA koji se kreće i drugog vazduhoplova ili drugih predmeta

i rizik od povreda zemaljskog osoblja. Postupci IAM operatora koordinišu se sa operatorom vertiporta, mjesta preusmjeravanja ili operativnog mjesta, zavisno od slučaja.

- (b) Taksiranje VCA na površini za kretanje vertiporta, mjestu preusmjeravanja ili VEMS operativnom mjestu izvodi:
  - (1) odgovarajuće kvalifikovani pilot za komandama VCA; ili
  - (2) u slučaju taksiranja na tlu bez putnika u svrhu koja nije polijetanje, lice za komandama VCA, koje je odredio IAM operator, nakon što je prošlo odgovarajuću obuku i instrukcije.
- (c) IAM operator obezbjeđuje da kretanje po manevarskim površinama VCA na površini za kretanje vertiporta, lokaciji preusmjeravanja ili VEMS operativnom mjestu sprovodi ili nadzire osoblje koje je prošlo odgovarajuću obuku i instrukcije.

UAM.OP.VCA.130 Procedure za izbjegavanje buke

- (a) U uspostavljanju operativnih procedura IAM operator uzima u obzir potrebu da se posljedice buke smanje na najmanju moguću mjeru i sve objavljene procedure za izbjegavanje buke.
- (b) Procedure IAM operatora:
  - (1) obezbjeđuju da sigurnost ima prioritet u odnosu na izbjegavanje buke; i
  - (2) moraju da budu jednostavne i sigurne za obavljanje bez znatnog povećanja radnog opterećenja posade tokom kritičnih faza leta.

UAM.OP.VCA.135 Rute i područja operacija

- (a) IAM operator obezbjeđuje da se operacije obavljaju samo na rutama ili u područjima za koja su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - (1) na raspolaganju se nalaze svemirska oprema, zemaljska oprema i službe, uključujući meteorološke službe, odgovarajući za planirane operacije;
  - (2) na raspolaganju se nalaze odgovarajući vertiporti, mjesta preusmjeravanja ili VEMS operativna mjesta na kojima može da se obavi slijetanje u slučaju kritičnog kvara za performanse VCA;
  - (3) performanse VCA su odgovarajuće za ispunjavanje zahtjeva minimalne visine leta;
  - (4) oprema VCA ispunjava minimalne zahtjeve za planiranu operaciju; i
  - (5) na raspolaganju su odgovarajuće mape i karte.
- (b) IAM operator obezbjeđuje da se operacije obavljaju u skladu sa svim ograničenjima na rutama ili područjima rada koje odredi nadležni organ.

UAM.OP.VCA.145 Određivanje minimalnih visina leta

- (a) Za sve segmente rute kojima se leti IAM operator određuje:
  - (1) minimalne visine leta kojima se obezbjeđuje potrebno vertikalno nadvišavanje terena i prepreka, uzimajući u obzir odgovarajuće zahtjeve Poddijela C ovog Priloga i minimume koje je utvrdila država u kojoj se operacija odvija; i
  - (2) metodu kojom pilot određuje visine iz tačke (1).
- (b) Metodu za određivanje minimalnih visina leta odobrava nadležni organ.
- (c) Ako se minimalna visina leta koju odredi IAM operator razlikuje od one koju odredi država u kojoj se odvija operacija razlikuju, primjenjuju se više vrijednosti.

UAM.OP.VCA.190 Šema za gorivo/energiju – opšte

- (a) IAM operator uspostavlja, sprovodi i održava šemu za gorivo/energiju koja obuhvata politike i procedure za:
  - (1) planiranje goriva/energije i ponovno planiranje goriva/energije tokom leta;
  - (2) odabir vertiporta, lokacija preusmjeravanja ili VEMS operativnih mjesta; i
  - (3) upravljanje gorivom/energijom tokom leta.
- (b) Šema za gorivo/energiju mora:
  - (1) da bude odgovarajuća za planiranu operaciju; i
  - (2) da odgovara kapacitetu IAM operatora da podrži njeno sprovođenje.
- (c) Šema za gorivo/energiju mora da bude dio operativnog priručnika.
- (d) Za šemu za gorivo/energiju i bilo kakvu njenu promjenu zahtijeva se prethodno odobrenje nadležnog organa.

UAM.OP.VCA.191 Šema za gorivo/energiju – planiranje goriva/energije i ponovno planiranje goriva/energije tokom leta

IAM operator obezbjeđuje sljedeće:

- (a) da VCA nosi dovoljnu količinu iskoristivog goriva/iskoristive energije i rezervi goriva da sigurno završi planirani let i da se omoguće odstupanja od planirane operacije;
- (b) da se planirana količina iskoristivog goriva/energije za predviđeni let zasniva na svim elementima navedenim u nastavku:
  - (1) podacima o potrošnji goriva/energije iz AFM-a ili trenutnim podacima specifičnim za vazduhoplov koji su dobijeni iz sistema za praćenje potrošnje goriva/energije;
  - (2) uslovima pod kojima se let izvodi, uključujući, ali ne ograničavajući se na:
    - (i) performanse potrebne za planirani let do odredišta, uključujući vertiporte, lokacije preusmjeravanja ili operativna mjesta odabrane duž rute;
    - (ii) predviđene mase;
    - (iii) NOTAM-e;
    - (iv) predviđene meteorološke uslove;

- (v) posljedice stavki odgođenog održavanja u skladu sa MEL-om IAM operatora i/ili odstupanja od konfiguracije u skladu s CDL-om IAM operatora;
- (vi) očekivanu rutu polaska i dolaska i očekivana kašnjenja.
- (3) efikasnosti i kapacitetu uređaja za skladištenje energije za planirane operativne uslove, uzimajući u obzir, prema potrebi, gubitak kapaciteta tih uređaja za skladištenje energije;
- (c) da pretpoletni proračun iskoristivog goriva/iskoristive energije i rezervi za let uključuje:
  - (1) količinu goriva/energije za taksiranje koja ne smije da bude manja od količine za koju se očekuje da će se potrošiti prije polijetanja;
  - (2) količinu goriva/energije za putovanje koja iznosi količinu goriva/energije koja je potrebna da bi vazduhoplov mogao da leti od polijetanja ili tačke ponovnog planiranja tokom leta do slijetanja na vertiport odredišta, mjesto preusmjeravanja ili operativno mjesto, uzimajući u obzir operativne uslove iz tačke (b)(2);
  - (3) količinu goriva/energije za nepredviđene situacije koja je količina goriva/energije potrebna za kompenzaciju nepredviđenih faktora koji bi mogli da utiču na potrošnju goriva/energije do vertiporta odredišta, mjesta preusmjeravanja ili operativnog mjesta;
  - (4) konačnu rezervu goriva/energije koja se utvrđuje na osnovu:
    - (i) reprezentativnog vremena predviđenog u AFM-u za izvođenje produžavanja od tačke odluke za slijetanje (LDP) i nazad do tog LDP-a, uzimajući u obzir sertifikovane minimalne performanse (CMP) od VCA;
    - (ii) konzervativnih pretpostavki ambijentalnih uslova sa aspekta potrošnje goriva/energije;
    - (iii) odgovarajuće konfiguracije/brzine za izvođenje procedura prilaza i neuspjelog prilaza;
    - (iv) konzervativne potrošnje goriva/energije;
  - (5) količinu dodatnog goriva/energije koja je količina goriva/energije kojom se VCA-u obezbjeđuje sigurno slijetanje na vertiportu, mjestu preusmjeravanja ili operativnom mjestu odabranim duž rute, uzimajući u obzir CMP od VCA na bilo kojoj tački rute; ta dodatna količina goriva/energije zahtijeva se samo ako količina goriva/energije izračunata u skladu sa tačkama (c)(2) i (c)(3) nije dovoljna u slučaju takvog događaja;
  - (6) dodatno gorivo/energiju kako bi se uzela u obzir očekivana kašnjenja ili posebna operativna ograničenja; i
  - (7) diskreciono gorivo/energiju, ako to traži vođa vazduholova;
- (d) da procedure ponovnog planiranja tokom leta za izračunavanje potrebnog iskoristivog goriva/energije uključuju procedure iz tačke (b)(2) i tačka (c)(2) do (6) ako let mora da se nastavi na ruti ili do vertiporta odredišta, mjesta preusmjeravanja ili operativnog mjesta koje nije izvorno planirano.

UAM.OP.VCA.195 Šema za gorivo/energiju – upravljanje gorivom/energijom tokom leta

- (a) IAM operator utvrđuje politike i procedure kojima obezbjeđuje da se tokom leta obavljaju provjere goriva/energije i upravljanje gorivom/energijom.
- (b) PIC prati preostalu količinu iskoristivog goriva/energije u VCA kako bi se uvjerio da je zaštićena i da nije manja od količine goriva/energije potrebne za nastavak leta do odabranog vertiporta odredišta, ili VEMS operativnog mjesta na kojem može da se izvede sigurno slijetanje.
- (c) Ako promjena odobrenja za nastavak leta do određenog vertiporta, mjesta preusmjeravanja ili VEMS operativnog mjesta na koje je PIC odlučio da sleti može da dovede do slijetanja sa količinom konačne rezerve goriva/energije manjom od planirane konačne rezerve, javlja kontroli letjenja (ATC) stanje „minimalnog goriva/energije” izjavom „MINIMUM FUEL”.
- (d) PIC proglašava „hitnu situaciju sa gorivom/energijom” emitovanjem poruke „MAYDAY MAYDAY MAYDAY FUEL” ako je izračunato da će količina iskoristivog goriva/energije u trenutku slijetanja na najbliži vertiport, mjesto preusmjeravanja ili operativno mjesto na kojem može da se obavi sigurno slijetanje da bude manja od planirane konačne rezerve goriva/energije.

UAM.OP.VCA.210 Piloti na svojim dodijeljenim mjestima

- (a) Tokom polijetanja i slijetanja pilot koji je na dužnosti mora da bude na mjestu koje mu je dodijeljeno.
- (b) Tokom svih drugih faza leta pilot koji je na dužnosti mora da ostane na mjestu koje mu je dodijeljeno, osim ako je odsutnost sa tog mjesta potrebna zbog obavljanja poslova povezanih sa operativnim aktivnostima ili uzrokovana fiziološkim potrebama. Ako je odsutnost opravdana iz tih razloga, komanda VCA predaje se drugom adekvatno kvalifikovanom pilotu.
- (c) Tokom svih faza leta pilot koji je na dužnosti mora da zadrži pažnju. Ako pilot uoči da je došlo do smanjenja pažnje, primjenjuju se sve odgovarajuće protivmjere.

UAM.OP.VCA.245 Meteorološki uslovi

IAM operator obezbjeđuje da se operativne aktivnosti vazduhoplova izvode u skladu sa operativnim ograničenjima u pogledu meteoroloških uslova za koje je sertifikovan i uzimajući u obzir aktuelne i predviđene meteorološke uslove tokom cijelog leta.

UAM.OP.VCA.250 Led i drugi kontaminanti– procedure na zemlji

- (a) IAM operator uspostavlja procedure koje treba da se primjenjuju kada je potrebno na zemlji da se obavi postupak odleđivanja ili protiv zaleđivanja i povezani pregledi VCA koji su neophodni za njegov siguran let.
- (b) PIC započinje polijetanje samo ako je VCA očišćen od bilo kakvih naslaga koje bi mogle štetno da utiču na njegove performanse ili mogućnost kontrolisanja u skladu s AFM-om.

UAM.OP.VCA.255 Led i drugi kontaminanti – procedure tokom leta

- (a) IAM operator uspostavlja procedure za letove u očekivanim ili stvarnim uslovima zaleđivanja.
- (b) PIC započinje let ili namjerno leti u očekivanim ili stvarnim uslovima zaleđivanja samo ako je VCA sertifikovan i opremljen za takve uslove.
- (c) Ako stvarno zaleđivanje prekorači intenzitet zaleđivanja za koji je vazduhoplov sertifikovan ili ako dođe do zaleđivanja vazduhoplova koji nije sertifikovan za let u poznatim uslovima zaleđivanja, PIC bez odlaganja izlazi iz uslova zaleđivanja i prema potrebi proglašava slučaj nužde ATS-u.

UAM.OP.VCA.260 Zaliha ulja

Ako je primjenjivo, PIC započinje let, ili nastavlja let u slučaju ponovnog planiranja tokom leta, samo kada je siguran da VCA nosi barem planiranu količinu ulja potrebnu za siguran završetak leta, uzimajući u obzir očekivane operativne uslove.

UAM.OP.VCA.265 Uslovi za polijetanje

Prije polijetanja, PIC mora da bude siguran:

- (a) da meteorološki uslovi na vertiportu, mjestu preusmjeravanja ili na VEMS operativnom mjestu i stanje površine za polijetanje koja namjerava da se koristi neće spriječiti da PIC izvede sigurno polijetanje i polazak; i
- (b) da će biti ispunjeni uspostavljeni operativni minimumi vertiporta, mjesta preusmjeravanja ili VEMS operativna mjesta, zavisno od slučaja.

UAM.OP.VCA.270 Minimalne apsolutne visine leta

PIC ne smije da leti ispod propisanih minimalnih apsolutnih visina leta, osim:

- (a) kad je to potrebno zbog polijetanja ili slijetanja; ili
- (b) kad se spušta u skladu sa procedurama koje je odobrio nadležni organ.

UAM.OP.VCA.275 Simulirane neuobičajene situacije i slučajevi nužde za vrijeme leta

Kad se prevoze putnici ili teret, PIC ne smije da simulira neuobičajene situacije ni slučajevne nužde zbog kojih je potrebno da se primijene neuobičajene procedure ili procedure u slučaju nužde.

UAM.OP.VCA.290 Detektovanje blizine

Ako PIC ili sistem za upozoravanje na blizinu detektuje nepredviđenu blizinu tla i/ili prepreka koje su horizontalne u odnosu na VCA, PIC odmah preduzima korektivnu radnju kako bi se uspostavili sigurni uslovi za let.

UAM.OP.VCA.300 Uslovi za prilaz i slijetanje

Prije započinjanja operacije prilaza, PIC mora da bude siguran:

- (a) da meteorološki uslovi na vertiportu, mjestu preusmjeravanja ili VEMS operativnom mjestu neće da spriječe siguran prilaz, slijetanje ili produžavanje, uzimajući u obzir informacije o performansama koje su navedene u operativnom priručniku (OM); i
- (b) da se poštuju uspostavljeni operativni minimumi vertiporta, ili vidljivost i udaljenosti od minimuma oblaka po VFR-u danju.

UAM.OP.VCA.315 Sati letjenja – izvještavanje

Operator stavlja na raspolaganje nadležnom organu podatke o satima letjenja za svaki VCA koji je koristio tokom prethodne kalendarske godine.

ODSJEK 2**VTOL vazduhoplovi sa posadom (MVCA)****UAM.OP.MVCA.050 Područje primjene**

U ovom odsjeku se utvrđuju dodatni zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima sa posadom (MVCA).

UAM.OP.MVCA.100 Upotreba usluga u vazdušnom saobraćaju (ATS)

IAM operator obezbjeđuje da:

- (a) se ATS koje odgovaraju vazdušnom prostoru u kojem se izvode operacije i primjenljiva pravila letjenja koriste kada god su dostupne;
- (b) se operativne instrukcije u toku leta koje uključuju promjenu ATS plana leta, kada je to moguće, koordinišu sa odgovarajućom jedinicom ATS-a prije nego što se prosljede VCA;
- (c) dogovori sa službama traganja i spašavanja mogu da važe kada god upotreba ATS-a u vazdušnom prostoru u kojem se izvodi operacija nije obavezna za letove po VFR-u danju;
- (d) za operacije u vazdušnom prostoru koji je nadležni organ odredio kao *U-space*, a za koji pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi (ANSP) ne pruža usluge kontrole letjenja (ATC), VCA kontinuirano mora elektronski da pokazuje svoj položaj pružaocima *U-space* usluga.

UAM.OP. MVCA.107 Odgovarajući vertiport i odgovarajuća lokacija preusmjeravanja

- (a) IAM operator prema potrebi koristi odgovarajuće vertiporte za svoje uobičajene operacije i za preusmjeravanje sa planirane rute.

- (b) Nezavisno od tačke (a), IAM operator može da koristi jednu ili više odgovarajućih lokacija preusmjeravanja na ruti kako bi se, prema potrebi, preusmjerio sa planirane rute.
- (c) Vertiport se smatra odgovarajućim ako u očekivano vrijeme upotrebe ispunjava sljedeće uslove:
  - (1) kompatibilan je sa dimenzijama i masom VCA;
  - (2) kompatibilan je sa prilaznim i odlaznim putanjama VCA;
  - (3) pruža usluge spašavanja i gašenja požara (RFFS) i druge usluge i sredstva potrebne za planiranu operaciju; i
  - (4) dostupan je.
- (d) Lokacija preusmjeravanja smatra se odgovarajućom ako u očekivano vrijeme upotrebe:
  - (1) njene karakteristike, uključujući dimenzije, prepreke i stanje površine, su kompatibilne s VCA i omogućavaju slijetanje u skladu sa odobrenim profilom slijetanja;
  - (2) može da joj se pristupi unutar CMP of VCA uzimajući u obzir ograničenja vjetra;
  - (3) ima uslugu spašavanja i gašenja požara (RFFS) prihvatljivog nivoa;
  - (4) prethodno je provjerena; i
  - (5) dostupna je.

UAM.OP.MVCA.111 Vidljivost i udaljenost od minimuma oblaka — letovi po VFR-u

- (a) IAM operator uspostavlja minimum vidljivosti i udaljenost od minimuma oblaka za letove po VFR-u danju. Ti minimumi ne smiju da budu niži od onih navedenih u tački SERA.5001 Priloga (Dio-SERA) Regulative (EU) br. 923/2012 za klasu vazdušnog prostora kojom lete, osim ako je operativna aktivnost dozvoljena kao specijalni let po VFR-u.
- (b) IAM operator može prema potrebi u operativnom priručniku da odredi dodatne uslove za primjenljivost takvih minimuma uzimajući u obzir faktore kao što su radio pokrivenost, teren, vrsta lokacija, uslovi za let i kapacitet ATS-a.
- (c) Letovi se izvode tako da je zemljina površina vidljiva.

UAM.OP.MVCA.127 Polijetanje i slijetanje — letovi po VFR-u

- (a) U izvođenju letova po VFR-u danju vođa vazduhoplova ne bi trebalo da polijeće sa vertiporta ni da slijeće na vertiporte ili lokacije preusmjeravanja ako prijavljeni meteorološki uslovi na predmetnom vertiportu ili lokaciji preusmjeravanja nisu barem jednako dobri kao oni navedeni u tački SERA.5001 ili tački SERA.5005 Priloga (Dio-SERA) Regulative (EU) br. 923/2012 za klasu vazdušnog prostora kojom se leti.
- (b) Ako su prijavljeni meteorološki uslovi lošiji od onih propisanih za polijetanje, polijetanje započinje samo ako vođa vazduhoplova može da utvrdi da su vidljivost i udaljenost od minimuma oblaka duž područja polijetanja barem jednako dobri kao zahtijevani minimum.
- (c) Ako nema informacija o meteorološkim uslovima, polijetanje započinje samo ako vođa vazduhoplova može da utvrdi da su vidljivost i udaljenost od minimuma oblaka duž područja polijetanja barem jednako dobri kao zahtijevani minimum.

UAM.OP.MVCA.155 Prevoz posebnih kategorija putnika (SCP-a)

- (a) SCP-i se prevoze u vazduhoplovu u uslovima kojima se obezbjeđuje sigurnost VCA i lica u njemu, u skladu sa procedurama koje je uspostavio operator VCA.
- (b) SCP-i ne smiju da se rasporede niti da zauzimaju sjedišta koja omogućavaju direktan pristup izlazima za slučaj nužde ni da sjede na takvim sjedištima ni na mjestima na kojima bi njihovo prisustvo može da:
  - (1) ometa članove posade u obavljanju njihovih poslova;
  - (2) onemogućava pristup opremi za slučajevne nužde; ili
  - (3) ometa evakuaciju putnika iz vazduhoplova u slučaju nužde.
- (c) PIC mora unaprijed da bude obaviješten kada se SCP prevoze vazduhoplovom.

UAM.OP.MVCA.160 Skladištenje prtljaga i tereta

IAM operator uspostavlja procedure kako bi se obezbijedilo:

- (a) da u putničku kabinu bude unešen samo prtljag koji može da se adekvatno i bezbjedno odloži; i
- (b) da sav prtljag i teret u vazduhoplovu koji bi mogli da uzrokuju povrede ili oštećenja ili da ometaju prolaze i izlaze ako su premješteni budu postavljeni tako da se ne mogu pomjerati.

UAM.OP.MVCA.165 Raspored putnika na sjedištima

Kada je riječ o mogućoj evakuaciji u slučaju nužde, IAM operator uspostavlja procedure kojima se obezbjeđuje da se putnici rasporede na sjedišta tako da u slučaju potrebe za evakuacijom u slučaju nužde oni mogu biti u mogućnosti da pomognu i da ne ometaju evakuaciju vazduhoplova.

UAM.OP.MVCA.170 Informisanje putnika

IAM operator obezbjeđuje:

- (a) da su putnicima pružena sigurnosne informacije i prikaz koji se odnosi na sigurnost u obliku koji olakšava primjenu odgovarajućih procedura u slučaju nužde; i
- (b) da su putnici dobili materijale sa sigurnosnim instrukcijama na kojima se slikovito opisuju upotreba opreme za slučaj nužde i izlazi u slučaju nužde koje bi putnici trebalo da koriste.

UAM.OP.MVCA.175 Priprema leta

- (a) Operativni plan leta (OFF) izrađuje se za svaki planirani let, uzimajući u obzir vazdušni prostor u kojem će let da se izvodi i primjenljiva pravila letjenja, performanse vazduhoplova, operativna ograničenja i relevantne očekivane uslove na ruti kojom će se letjeti i lokaciji preusmjeravanja odnosno vertiportu koji će se koristiti.
- (b) Let neće započeti dok PIC nije siguran:
  - (1) da mogu da se ispune svi zahtjevi određeni u tački 2.c Priloga V Regulative (EU) 2018/1139 u pogledu plovidbenosti i registracije vazduhoplova, instrumenata i opreme, mase i težišta (CG), prtljaga i tereta i operativnih ograničenja vazduhoplova;
  - (2) da se vazduhoplov ne koristi suprotno odredbama liste odstupanja od konfiguracije (CDL);
  - (3) da su raspoloživi djelovi operativnog priručnika (OM) koji su potrebni za obavljanje planiranog leta;
  - (4) da su u vazduhoplovu dokumenti, dodatne informacije i obrasci koji u skladu sa tačkom IAM.GEN.MVCA.110, moraju da budu na raspolaganju, osim ako je dozvoljeno da se čuvaju na zemlji u skladu sa tačkom IAM.GEN.MVCA.115;
  - (5) da su na raspolaganju važeće mape, karte i druga dokumentacija ili ekvivalentni podaci za predviđenu operaciju vazduhoplova, uključujući svako razumno predvidljivo preusmjeravanje;
  - (6) da su na raspolaganju odgovarajuća svemirska oprema, zemaljska oprema i službe koji su potrebni za planirani let;
  - (7) da za planirani let mogu da se ispune primjenljivi zahtjevi navedeni u operativnom priručniku, u pogledu goriva/energije, ulja, kiseonika, minimalne visine leta, operativne minimume vertiporta, vidljivosti i udaljenosti od minimuma oblaka za letove po VFR-u danju i odabir odgovarajućih vertiporta i lokacija preusmjeravanja;
  - (8) Rezervisano;
  - (9) da može da se postigne usklađenost sa svim dodatnim operativnim ograničenjima;
  - (10) da je svako opterećenje koje se prevozi pravilno raspoređeno i sigurno pričvršćeno;
  - (11) da je ATS plan leta odobren i da je odobrenje za let izdato u skladu sa primjenljivim pravilima letjenja i klasama vazdušnog prostora u kojima će se operacija izvoditi.

UAM.OP.MVCA.177 Predaja ATS plana leta

- (a) IAM operator podnosi ATS plan leta u skladu sa primjenljivim pravilima letjenja za klase vazdušnog prostora u kojima se operacija izvodi.
- (b) Ako se na osnovu primjenljivih pravila letjenja za klase vazdušnog prostora u kojima se operacija izvodi ne zahtjeva predaja ATS plana leta, IAM operator obezbjeđuje da su odgovarajuće informacije deponovane u odgovarajućoj jedinici ATS-a kako bi se, prema potrebi, omogućilo aktiviranje službi uzbunjivanja.
- (c) Ako je potrebno predati ATS plan leta, ali ga nije moguće predati sa mjesta započinjanja operacije, PIC ili IAM operator predaje ATS plan leta što je prije moguće nakon polijetanja.

UAM.OP.MVCA.192 Šema za gorivo/energiju – izbor vertiporta i lokacija preusmjeravanja

- (a) PIC u operativnom planu leta i, ako je to propisano, u ATS planu leta bira i navodi, za uobičajene operacije, uključujući obuku, i za potrebe preusmjeravanja:
  - (1) najmanje dvije sigurne mogućnosti za slijetanje na odredištu do kojih se može doći od trenutka kad slijetanje postane jedina opcija; i
  - (2) najmanje jedan vertiport ili najmanje jednu lokaciju preusmjeravanja zbog sigurnog slijetanja u slučaju da je u bilo kojem trenutku leta zbog kritičnog kvara za performanse potrebno preusmjeravanje.
- (b) Za potrebe izbora vertiporta i lokacija preusmjeravanja u skladu sa tačkom (a) PIC razmatra:
  - (1) ukazuju li stvarni i predviđeni meteorološki uslovi na to da će u procijenjeno vrijeme korišćenja uslovi na odabranim vertiportima i lokacijama preusmjeravanja da budu barem jednako dobri kao primjenljivi minimumi utvrđeni u skladu sa tačkom UAM.OP.MVCA.111;
  - (2) može li na osnovu CMP-a VCA sigurno da se sleti na odabrane vertiporte ili lokacije preusmjeravanja;
  - (3) postoje li sva potrebna dodatna operativna odobrenja.
- (c) U planiranju leta PIC primjenjuje odgovarajuće sigurnosne granice kako bi uzeo u obzir moguće pogoršanje meteoroloških uslova u procijenjeno vrijeme slijetanja u odnosu na dostupnu prognozu.

UAM.OP.MVCA.193 Mogućnosti sigurnog slijetanja na odredište

PIC odlučuje da sleti na jednu od mogućnosti sigurnog slijetanja u skladu sa tačkom UAM.OP.MVCA.192 ako aktuelna procjena meteoroloških uslova, saobraćaja i drugih radnih uslova pokaže da sigurno slijetanje može da se obavi na tom mjestu za slijetanje u procijenjeno vrijeme korišćenja.

UAM.OP.MVCA.200 Specijalno punjenje ili pražnjenje goriva VCA

- (a) Specijalno punjenje ili pražnjenje goriva sprovodi se samo ako je IAM operator:
  - (1) sačinio standardne operativne procedure na osnovu procjene rizika; i
  - (2) uspostavio program obuke za svoje osoblje koje učestvuje u takvim operacijama.
- (b) Specijalno punjenje gorivom ili pražnjenje goriva odnosi se na:
  - (1) punjenje gorivom sa uključenim jedinicama za uzgon i potisak;
  - (2) punjenje/pražnjenje goriva dok su putnici u vazduhoplovu, dok se ukrcajavu ili iskrcajavu; i
  - (3) punjenje/pražnjenje goriva za mlazne motore.

- (c) Za procedure punjenja gorivom sa uključenim jedinicama za uzgon i potisak i za svaku promjenu tih procedura potrebno je da se dobije prethodno odobrenje nadležnog organa.

UAM.OP.MVCA.205 Punjenje ili zamjena baterija VCA dok su putnici u vazduhoplovu, dok se ukrcajavu ili iskrcavaju

- (a) Punjenje ili zamjena baterija VCA dok su putnici u vazduhoplovu, dok se ukrcajavu ili iskrcavaju izvodi se samo ako je IAM operator:
- (1) sačinio standardne operativne procedure na osnovu procjene rizika; i
  - (2) uspostavio program obuke za svoje osoblje koje učestvuje u takvim operacijama.

UAM.OP.MVCA.216 Korišćenje slušalica

- (a) Svaki pilot koji je na dužnosti na dodijeljenom mjestu mora da nosi slušalice sa ugrađenim mikrofonom ili ekvivalentni uređaj. Slušalice se koriste kao primarni uređaj za govornu komunikaciju sa jedinicama ATS-a.
- (b) Položaj ugrađenog mikrofona ili ekvivalentnog uređaja u letačkoj kabini mora da omogućiti njegovo korišćenje za dvosmjernu radio komunikaciju kad VCA taksira na sopstveni pogon i kada god to PIC smatra neophodnim.

UAM.OP.MVCA.220 Pomoćna sredstva za evakuaciju u slučaju nužde

Operator uspostavlja procedure kojima se obezbjeđuje da su prije taksiranja ili kretanja po tlu, polijetanja i slijetanja i kad je to sigurno i izvodljivo sva pomoćna sredstva za evakuaciju u slučaju nužde koja se aktiviraju automatski u stanju pripravnosti.

UAM.OP.MVCA.225 Sjedišta, sigurnosni pojasevi i sigurnosni sistemi za vezivanje

(a) *Piloti*

Tokom polijetanja i slijetanja i kada god to PIC odluči u interesu sigurnosti, svaki pilot mora da bude pravilno vezan svim sigurnosnim pojasevima i sigurnosnim sistemima za vezivanje koji su na raspolaganju na sjedištu.

(b) *Putnici*

- (1) Prije polijetanja i slijetanja i tokom taksiranja ili kretanja po tlu i kada god se to smatra potrebnim u interesu sigurnosti, PIC mora da bude uvjeren da se svaki putnik nalazi na svojem sjedištu pravilno zavezan sigurnosnim pojasevom ili sigurnosnim sistemom za vezivanje.
- (2) IAM operator obezbjeđuje da je situacija višestruke popunjenosti sjedišta vazduhoplova dozvoljena samo na unaprijed definisanim sjedištima u vazduhoplovu. PIC mora da bude uvjeren da se višestruka popunjenost sjedišta ne dešava osim sa odraslom osobom i malim djetetom koje je pravilno vezano dodatnim pojasevom ili drugim uređajem za vezivanje.

UAM.OP.MVCA.230 Osiguravanje putničke kabine

- (a) IAM operator uspostavlja procedure kojima se obezbjeđuje da prije taksiranja ili kretanja po tlu, polijetanja i slijetanja nema nikakvih prepreka ni na jednom izlazu ni stazi za evakuaciju.
- (b) PIC obezbjeđuje da su prije polijetanja, slijetanja i kad god to smatra potrebnim u svrhu sigurnosti sav prtljag i oprema pravilno skladišteni i osigurani.

UAM.OP.MVCA.235 Prsluci za spašavanje

IAM operator uspostavlja procedure kojima se obezbjeđuje da se, kada VCA leti iznad vode, vodi računa o trajanju leta i uslovima sa kojim se suočavaju prilikom odlučivanja da li moraju sva lica u vazduhoplovu da nose prsluk za spašavanje.

UAM.OP.MVCA.240 Pušenje u vazduhoplovu

PIC ni u jednom trenutku da dozvoli pušenje u vazduhoplovu.

UAM.OP.MVCA.245 Meteorološki uslovi

(a) PIC:

- (1) započinje let; ili
- (2) ako je primjenljivo, nastavlja let nakon tačke od koje se u slučaju ponovnog planiranja tokom leta primjenjuje izmijenjeni ATS plan leta;
- (3) nastavlja let prema planiranom vertiportu odredišta; samo ako aktuelni meteorološki izvještaji ili kombinacija aktuelnih izvještaja i prognoza pokazuju da će očekivani meteorološki uslovi na vertiportu polaska, ruti kojom će letjeti i vertiportu odredišta u trenutku dolaska biti barem jednako dobri kao planirani minimumi utvrđeni u skladu sa tačkom UAM.OP. MVCA.111.

UAM.OP.MVCA.285 Korišćenje dodatnog kiseonika

PIC obezbjeđuje da svi piloti koji učestvuju u obavljanju dužnosti neophodnih za siguran rad VCA tokom leta koriste dodatni kiseonik svaki put kada apsolutna visina kabine prelazi 10000 ft za period duži od 30 minuta i kada apsolutna visina kabine prelazi 13000 ft.

UAM.OP.MVCA.295 Korišćenje sistema za izbjegavanje sudara u vazduhu (ACAS)

Ako je ACAS ugrađen i funkcionalan, IAM operator utvrđuje operativne procedure i programe obuke kako bi letačka posada bila odgovarajuće obučena za izbjegavanje sudara u vazduhu i za korišćenje ACAS II opreme.

PODDIO C
PERFORMANSE I OPERATIVNA OGRANIČENJA VTOL VAZDUHOPLOVA (VCA)

UAM.POL.VCA.050 Područje primjene

Ovim Poddijelom se utvrđuju zahtjevi za performanse i operativna ograničenja IAM operacija VTOL vazduhoplovima (VCA).

UAM.POL.VCA.100 Vrsta operacije

VCA operacije se izvode u skladu sa primjenljivim zahtjevima za performanse za namjeravanu vrstu operacije.

UAM.POL.VCA.105 Podaci o performansama VTOL vazduhoplova (VCA)

VCA leti u skladu sa sertifikovanim podacima o performansama i ograničenjima sadržanim u AFM-u.

UAM.POL.VCA.110 Opšti zahtjevi za performanse

- (a) Masa VCA:
- (1) na početku polijetanja; ili
  - (2) u slučaju ponovnog planiranja tokom leta, u tački od koje se primjenjuje izmijenjeni operativni plan leta; ne smije da bude veća od mase na kojoj mogu da se ispune zahtjevi ovog Poddijela za let koji treba da se izvede, uzimajući u obzir očekivana smanjivanja mase do kojih dolazi u nastavku leta i zbog izbacivanja goriva za vrijeme leta, prema potrebi.
- (b) Odobreni podaci o performansama iz AFM-a koriste za utvrđivanje usklađenosti sa zahtjevima ovog Poddijela i prema potrebi se dopunjavaju drugim podacima, kako je propisano u odgovarajućem zahtjevu. IAM operator navodi takve druge podatke u operativnom priručniku (OM). Prilikom uzimanja u obzir faktora propisanih u ovom Poddijelu razmatra se svaki operativni faktor već prisutan u AFM podacima o performansama da bi se izbjegla dvostruka primjena faktora.
- (c) Prilikom dokazivanja usklađenosti sa zahtjevima iz ovog Poddijela uzimaju se u obzir sljedeći parametri:
- (1) masa VCA;
  - (2) konfiguracija VCA;
  - (3) uslovi iz okruženja, naročito:
    - (i) visina korigovana po gustini;
    - (ii) vjetar:
      - (A) osim kako je predviđeno u tački (C), za polijetanje, putanju polijetanja i slijetanje korekcija za vjetar ne smije da bude veća od 50% bilo koje prijavljene postojeće čeonke komponente vjetra brzine od najmanje 5 kt;
      - (B) ako je u AFM-u dozvoljeno polijetanje i slijetanje sa leđnom komponentom vjetra i uvijek za putanju polijetanja, korekcija za leđnu komponentu vjetra ne smije da bude manja od 150 % bilo koje prijavljene komponente vjetra;
      - (C) ako oprema za precizno mjerenje vjetra omogućava tačno mjerenje brzine vjetra na mjestu polijetanja i slijetanja, IAM operator može da uzme u obzir komponentu vjetra veću od 50% pod uslovom da nadležnom organu demonstrira da blizina FATO-a i unaprijeđena tačnost opreme za mjerenje vjetra pružaju isti nivo sigurnosti;
  - (4) operativne tehnike; i
  - (5) rad bilo kojih sistema koji imaju nepovoljan uticaj na performanse VCA.

UAM.POL.VCA.115 Uzimanje u obzir prepreka

Za operacije do/od područja završnog prilaza i polijetanja (FATO), IAM operator u planiranju prije leta i u svrhu proračuna izbjegavanja prepreka:

- (a) uzima u obzir prepreku koja se nalazi izvan FATO-a, na putanji polijetanja ili na putanji neuspjelog prilaza ako bočna udaljenost između te prepreke i najbliže tačke na površini ispod predviđene putanje nije veća od:
- (1) za letove po VFR-u:
    - (i) „0,75 × D”;
    - (ii) plus „0,25 × D” ili „3 m”, zavisno što je veće;
    - (iii) plus:
      - (A) 0,10 × udaljenost DR za operacije po VFR-u danju; ili
      - (B) rezervisano;
- (b) uzima u obzir prepreku koja se nalazi u rezervnom području ili u području bočnog prelaska za polijetanje u kojem se koristi rezervna procedura ili procedura bočnog prelaska ako bočna udaljenost između te prepreke i najbliže tačke na površini ispod predviđene putanje nije veća od:
- (1) „0,75 × D”;
  - (2) plus „0,25 × D” ili „3 m”, zavisno što je veće;
  - (3) plus:
    - (i) 0,10 × udaljenost DR za operacije po VFR-u danju; ili
    - (ii) rezervisano;
- (c) zanemaruje prepreke koje se nalaze izvan FATO-a, na putanji polijetanja ili na putanji neuspjelog prilaza ako bočna udaljenost između tih prepreka i najbliže tačke na površini ispod predviđene putanje nije veća od:
- (1) 3 × D za operacije po VFR-u danju ako može da se osigura da se navigaciona tačnost za vrijeme penjanja može postići pomoću odgovarajućih vizuelnih orijentira;
  - (2) Rezervisano.

UAM.POL.VCA.120 Polijetanje

- (a) Masa VCA na polijetanju ne smije da prelazi maksimalnu masu na polijetanju navedenu u AFM-u za sertifikovane procedure polijetanja koji će se koristiti.
- (b) IAM operator uzima u obzir:
  - (1) odgovarajuće parametre iz tačke UAM.POL.VCA.110(c); i
  - (2) prepreke utvrđene u skladu sa tačkom UAM.POL.VCA.115.
- (c) Za operacije VCA iz FATO-a važi i sljedeće:
  - (1) masa na polijetanju mora da bude takva:
    - (i) da je moguće prekinuti polijetanje i sletjeti na FATO u slučaju da se kritični kvar za performanse utvrdi na ili prije tačke odluke pri polijetanju (TDP);
    - (ii) da dužina potrebna za prekinuto polijetanje (RTODRV) ne prelazi raspoloživu dužinu za prekinuto polijetanje (RTODAV); i
    - (iii) da TODRV ne prelazi TODAV, osim ako VCA sa kritičnim kvarom za performanse utvrđenim na TDP-u ili prije TDP-a može u nastavku polijetanja da nadvisi sve prepreke do kraja dužine za prekinuto polijetanje sa vertikalnom marginom od najmanje 10,7 m (35 ft).
  - (2) Dio polijetanja do i uključujući TDP, mora da se izvodi kada je vidljiva površina tako da prekinuto polijetanje može da se izvede sigurno.
- (d) Za polijetanja u kojima se koristi rezervna procedura ili procedura bočnog prelaza, ako je CFP utvrđen na TDP-u ili prije njega, sve prepreke koje se nalaze u rezervnom području ili u području bočnog prelaza moraju da budu nadvišene za odgovarajuću marginu.

UAM.POL.VCA.125 Putanja polijetanja

- (a) Od kraja dužine potrebne za polijetanje za VCA (TODRV), nakon što se CFP utvrdi na tački odluke pri polijetanju (TDP) ili nakon te tačke:
  - (1) masa na polijetanju mora da bude takva da putanja polijetanja obezbjeđuje vertikalno nadvišavanje svih prepreka koje se nalaze na putanji penjanja za najmanje 10,7 m (35 ft) kod operacija po VFR-u danju;
  - (2) tamo gdje je došlo do promjene smjera veće od 15° mora da se uzme u obzir uticaj ugla nagiba na sposobnost ispunjenja zahtjeva za nadvišavanje prepreka u skladu sa AFM-om; ta promjena smjera ne smije da započne prije nego što se dostigne visina od 61 m (200 ft) iznad površine polijetanja, osim ako je dio odobrene procedure polijetanja u AFM-u.
- (b) Prilikom dokazivanja usklađenosti sa tačkom (a) uzimaju se u obzir odgovarajući parametri iz tačke UAM.POL.VCA.110(c) na vertiportu, mjestu preusmjerenja ili operativnom mjestu odlaska.

UAM.POL.VCA.130 Na ruti

- (a) Masa VCA i putanja na svim tačkama na ruti nakon kritičnog kvara za performanse i uzimajući u obzir meteorološke uslove očekivane za let moraju da budu takvi da dozvoljavaju usklađenost sa sljedećim uslovima:
  - (1) Rezervisano.
  - (2) Rezervisano.
  - (3) Masa VCA mora da dozvoljava let tog vazduhoplova barem na minimalnom nivou utvrđenom u skladu sa tačkom SERA.5005(f) Priloga (Dio-SERA) Regulative (EU) br. 923/2012 i spuštanje sa visine krstarenja do tačke odluke za slijetanje (LDP) iznad vertiporta, mjesta preusmjerenja ili operativnog mjesta na kojem može da se izvede slijetanje u skladu sa tačkom UAM.POL.VCA.135.
- (b) Prilikom dokazivanja usklađenosti sa tačkom (a), primjenjuje se sve sljedeće:
  - (1) pretpostavlja se da će kritični kvar za performanse da se dogodi na najkritičnijoj tački na ruti;
  - (2) uzima se u obzir uticaj vjetera na putanju;
  - (3) izbacivanje goriva za vrijeme leta, ako je primjenjivo, planira se samo u mjeri u skladu sa zahtjevom da se do vertiporta, mjesta preusmjerenja ili do operativnog mjesta stigne sa propisanim rezervama goriva/energije i korišćenjem sigurnosne procedure; i
  - (4) izbacivanje goriva za vrijeme leta, ako je primjenljivo, ne planira se na visini manjoj od 300 m (1000 ft) iznad terena.

UAM.POL.VCA.135 Slijetanje

- (a) Masa na slijetanju VCA u procijenjeno vrijeme slijetanja ne smije da bude veća od maksimalne mase navedene u AFM-u za proceduru koja će se koristiti.
- (b) IAM operator uzima u obzir:
  - (1) relevantne parametre iz tačke UAM.POL.VCA.110(c); i
  - (2) prepreke utvrđene u skladu sa tačkom UAM.POL.VCA.115.
- (c) U slučaju CFP-a utvrđenog na bilo kojoj tački prije tačke LDP-a ili na LDP-u treba da bude moguće da se ili sleti i zaustavi u poletno-sletnoj stazi ili FATO-u ili da se obavi prekinuto slijetanje uz nadvišavanje svih prepreka na putanji leta sa vertikalnom marginom od 10,7 m (35 ft).
- (d) U slučaju CFP-a utvrđenog na bilo kojoj tački nakon LDP-a ili na LDP-u treba da bude moguće da se sleti i zaustavi u poletno-sletnoj stazi ili FATO-u uz nadvišavanje svih prepreka na putanji prilaza.

UAM.POL.VCA.140 Masa i centraža i utovar

- (a) Tokom svake faze operacije opterećenje, masa i težište (CG) VCA moraju da budu u skladu sa ograničenjima navedenim u AFM-u ili u operativnom priručniku (OM) ako je isti restriktivniji.
- (b) IAM operator mora da utvrdi masu i CG svakog vazduhoplova kojim upravlja stvarnim mjerenjem mase prije početka korišćenja i nakon toga svake četiri godine ako se koriste mase pojedinačnih VCA odnosno svakih devet godina ako se koriste mase flota. Moraju da se uzmu u obzir i primjereno dokumentovati grupni uticaji izmjena i popravki na masu i centražu vazduhoplova. VCA se ponovo se mjeri masa ako uticaj izmjena na masu i centražu nije tačno poznat.
- (c) Mjerenje mase obavlja ili proizvođač vazduhoplova ili odobrena organizacija za održavanje.
- (d) IAM operator mora stvarnim mjerenjem mase ili korišćenjem standardnih masa da utvrdi masu svih operativnih djelova i članova posade (pilota i, ako je primjenljivo, tehničke posade) uključenih u suhu operativnu masu VCA. Određuje se uticaj njihovog smještaja na CG u vazduhoplovu.
- (e) IAM operator mora da utvrdi masu opterećenja koje se prevozi, uključujući balast, stvarnim mjerenjem mase ili da odredi masu tereta koji se prevozi u skladu sa standardnim masama putnika i, ako je primjenljivo, prtljaga.
- (f) IAM operator može da koristi standardne mase za druge elemente opterećenja ako dokaže nadležnom organu da ti elementi imaju istu masu ili da su njihove mase unutar navedenih dozvoljenih odstupanja.
- (g) IAM operator mora da utvrdi masu napunjenog goriva i/ili jedinice za skladištenje energije:
  - (1) za masu goriva pomoću stvarne gustine, ili ako ona nije poznata, gustine izračunate u skladu sa metodom navedenom u operativnom priručniku (OM);
  - (2) za jedinicu za skladištenje energije mjerenjem mase ili korišćenjem standardnih masa navedenih u OM-u.
- (h) IAM operator obezbjeđuje:
  - (1) da je utovar u VCA obavljen pod nadzorom kvalifikovanog osoblja; i
  - (2) da je teret koji se prevozi u skladu sa podacima koji se koriste za proračun mase i centraže vazduhoplova.
- (i) IAM operator mora da bude usklađen sa dodatnim strukturnim ograničenjima, kao što su izdržljivost poda, maksimalno opterećenje po dužnom metru, maksimalna masa po odjeljku za teret i ograničenje maksimalnog broja sjedišta.
- (j) IAM operator u OM-u navodi principe i metode koji se odnose na utovar i na sistem određivanja mase i centraže koji ispunjavaju zahtjeve iz tačaka od (a) do (i). Ovaj sistem obuhvata sve vrste operacija koje operator namjerava da izvodi.

UAM.POL.VCA.145 Podaci i dokumentacija o masi i centraži

- (a) IAM operator mora prije svakog leta da utvrdi podatke o masi i centraži i da sačini dokumentaciju o masi i centraži u kojoj navodi opterećenje i njegov raspored. Dokumentacija o masi i centraži mora da obezbijedi PIC-u da utvrdi da su opterećenje i njegov raspored takvi da ograničenja vazduhoplova s obzirom na masu i centražu nisu prekoračene. Dokumentacija o masi i centraži mora da sadrži informacije:
  - (1) registraciju i tip VCA;
  - (2) identifikaciju, broj i datum leta;
  - (3) puno ime PIC-a;
  - (4) puno ime lica koje je sačinilo dokumentaciju;
  - (5) suhu operativnu masu i odgovarajuće CG vazduhoplova;
  - (6) masu jedinice za skladištenje goriva ili jedinice za skladištenje energije na polijetanju i masu putnog goriva;
  - (7) masu potrošnih materijala koji nisu gorivo, prema potrebi;
  - (8) komponente opterećenja, uključujući putnike, prtljag, teret i balast;
  - (9) masu na polijetanju, masu na slijetanju i masu bez goriva;
  - (10) primjenljive pozicije CG na vazduhoplovu; i
  - (11) granične vrijednosti mase i CG.Gorenavedene informacije moraju da budu na raspolaganju u dokumentima za planiranje leta ili u sistemima za masu i centražu.
- (b) Ako se podaci o masi i centraži i dokumentacija o masi i centraži dobijaju pomoću kompjuterskog sistema za masu i centražu, operator:
  - (1) provjerava integritet izlaznih podataka kako bi obezbijedio da su podaci u skladu sa graničnim vrijednostima AFM-a; i
  - (2) navodi instrukcije i procedure za korišćenje tog sistema u njegovom operativnom priručniku (OM).
- (c) Lice koja nadzire utovar vazduhoplova mora svojeručnim potpisom ili na drugi ekvivalentan način da potvrdi da su opterećenje i njegov raspored u skladu sa dokumentacijom o masi i centraži koja se daje PIC-u. PIC svojeručnim potpisom ili na drugi ekvivalentan način potvrđuje prihvatanje.
- (d) IAM operator navodi procedure za promjene opterećenja u zadnji trenutak kako bi obezbijedio:
  - (1) da je PIC upozoren na svaku promjenu do koje je došlo u zadnjem trenutku, nakon što je dokumentacija o masi i centraži sačinjena, kao i da se svaka takva promjena unese u dokumente za planiranje leta koji sadrže dokumentaciju o masi i centraži;
  - (2) da se tačno navede maksimalna dozvoljena promjena broja putnika ili opterećenja u zadnji trenutak; i
  - (3) da se sačini nova dokumentacija o masi i centraži ako se maksimalni broj putnika prekorači.

PODDIO D
INSTRUMENTI, PODACI I OPREMA
ODSJEK 1
VTOL vazduhoplovi (VCA)

UAM.IDE.VCA.050 Područje primjene

U ovom odsjeku se utvrđuju zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovima (VCA).

UAM.IDE.VCA.100 Instrumenti i oprema

- (a) Instrumenti, podaci i oprema koji se zahtijevaju u skladu sa ovim Poddijelom, kao i zahtjevi za izdavanje uvjerenja o tipu i zahtjevi za vazdušni prostor, ugrađuju se u VCA ili se prevoze u VCA u skladu sa uslovima pod kojima se operacija izvodi. Instrumenti i oprema koji se zahtijevaju u skladu sa ovim Poddijelom, kao i zahtjevi za izdavanje uvjerenja o tipu i zahtjevi za vazdušni prostor, odobravaju se u skladu sa primjenljivim zahtjevima za plovidbenost, osim sljedećih stavki:
- (1) kompleti za prvu pomoć;
  - (2) oprema za preživljavanje i signalizaciju;
  - (3) morska sidra i oprema za pristajanje; i
  - (4) sistemi za sigurnosno vezivanje djeteta.
- (b) Instrumenti i oprema koji se ne zahtijevaju u skladu sa ovim Prilogom i sva druga oprema koja se ne zahtijeva u skladu sa ovom Regulativom, ali se nose na letu usklađeni su sa sljedećim:
- (1) pilot ne koristi informacije dobijene iz tih instrumenata, opreme i pribora zbog usklađenosti sa zahtjevima iz Priloga II i tačke 2.1 Priloga IX Regulative (EU) 2018/1139 ili tačaka UAM.IDE.MVCA.330, UAM.IDE.MVCA.335 i UAM.IDE.MVCA.345 ovog Priloga; i
  - (2) instrumenti i oprema ne utiču na plovidbenost vazduhoplova, čak ni u slučaju otkaza ili kvarova.
- (c) Ako pilot treba da koristi opremu na svom dodijeljenom mjestu tokom leta, oprema mora da bude postavljena tako da se njome može lako upravljati sa tog mjesta. Ako neki pojedinačni dio opreme treba da koristi više lica na mjestima koja su im dodijeljena, taj dio se postavlja tako da se njim može lako upravljati sa bilo kojeg mjesta.
- (d) Instrumenti koje koristi pilot moraju da budu postavljeni tako da pilot sa svojeg dodijeljenog mjesta može lako da vidi indikacije sa minimalnim izvodljivim odstupanjem od mjesta i linije pogleda koju obično zauzme kada gleda naprijed duž putanje leta.
- (e) Sva propisana oprema za slučajeve nužde mora da bude lako dostupna za upotrebu bez odlaganja.

UAM.IDE.VCA.105 Minimalna oprema koja se zahtijeva za let

Let ne smije da započne ako je bilo koji od instrumenata vazduhoplova, djelova opreme ili funkcija potrebnih za namjeravani let neispravan ili nedostaje, osim:

- (a) ako se operacije vazduhoplova izvode u skladu sa listom minimalne ispravnosti opreme i sistema (MEL); ili
- (b) ako je operatoru odobreno, od strane nadležnog organa, da upravlja vazduhoplovom u okviru ograničenja glavne liste minimalne ispravnosti opreme i sistema (MMEL) u skladu sa tačkom ORO.MLR.105(j) Priloga III.

ODSJEK 2
VTOL vazduhoplovi s posadom (MVCA)

UAM.IDE.MVCA.050 Područje primjene

U ovom odsjeku se utvrđuju dodatni zahtjevi za IAM operacije VTOL vazduhoplovom sa posadom (MVCA).

UAM.IDE.MVCA.115 Operativna svjetla

VCA kojim se izvode operacije po VFR-u danju mora da bude opremljen svjetlima protiv sudara.

UAM.IDE.MVCA.125 Letački instrumenti i povezana oprema

- (a) VCA mora da bude opremljen letačkim instrumentima i opremom navedenim u odobrenju za izdavanje uvjerenja o tipu za letove po VFR-u danju.
- (b) Dodatni instrumenti i oprema za let ugrađuju se u VCA ili se prevoze u njemu, prema potrebi, u skladu sa očekivanim operativnim uslovima i radnim opterećenjem posade.

UAM.IDE.MVCA.140 Oprema za mjerenje i prikaz količine goriva/energije

- (a) VCA mora da bude opremljen uređajima kojima se preostala iskoristiva količina goriva/energije mjeri i prikazuje pilotu tokom leta.
- (b) Pilotu mora tokom leta da se prikazuje konzervativna procjena količine goriva/energije koja je potrebna za završetak preostalog dijela leta, osim ako se o tome informiše na neki drugi način u skladu sa tačkom UAM.OP.VCA.195(a).

UAM.IDE.MVCA.145 Oprema za određivanje relativne visine

- (a) Za letove iznad vode VCA mora da bude opremljen sredstvom za određivanje relativne visine vazduhoplova u odnosu na vodenu površinu sposobnim da emituje zvučno upozorenje ispod unaprijed podešene visine i vizuelno upozorenje na visini podesivoj od strane pilota, kada vrši operacije:
  - (1) na udaljenosti od kopna koja odgovara letu od više od tri minuta pri uobičajenoj brzini krstarenja;
  - (2) Rezervisano;
  - (3) Rezervisano;
  - (4) van kopna na vidiku.

UAM.IDE.MVCA.170 Interfonski sistem za posadu

Na operacijama koje uključuju više od jednog člana posade VCA je opremljen interfonskim sistemom, uključujući slušalice i mikrofone, za svakog člana posade.

UAM.IDE.MVCA.180 Sistem za obraćanje putnicima (PAS)

VCA je opremljen PAS-om, osim ako IAM operator može da demonstrira da se tokom leta glas pilota čuje i da je razumljiv sa svih putničkih sjedišta.

UAM.IDE.MVCA.185 Uređaj za snimanje glasa u letačkoj kabini (CVR)

- (a) VCA sa MTCOM-om većim od 5700 kg je opremljen uređajem za snimanje glasa u letačkoj kabini.
- (b) CVR je u stanju da čuva podatke snimljene tokom najmanje dva prethodna sata.
- (c) CVR snima na medije koji nisu magnetna traka ni magnetna žica sljedeće, pri čemu moraju postojati vremenske reference:
  - (1) govornu komunikaciju poslatu iz ili primljenu u letačku kabinu putem radia;
  - (2) govornu komunikaciju članova posade kroz interfonski sistem i, ako je ugrađen, sistem za obraćanje putnicima (PAS);
  - (3) zvučno okruženje u letačkoj kabini, uključujući zvučne signale iz mikrofona letačke posade;
  - (4) govorne ili zvučne signale za identifikaciju pomoćnih navigacionih ili prilaznih sredstava koji se šalju u slušalice ili na zvučnik.
- (d) Zavisno od raspoloživosti električnog napajanja, CVR počinje snimanje što je prije moguće tokom provjera u letačkoj kabini na početku leta prije nego što je VCA u stanju za kretanje na sopstveni pogon pa snima sve do provjera u letačkoj kabini odmah nakon isključivanja jedinica za uzgon i potisak na kraju leta. CVR u svakom slučaju počinje automatski da snima prije nego što vazduhoplov započne kretanje na sopstveni pogon i nastavlja da snima do kraja leta.
- (e) PIC raspolaže funkcijom za mijenjanje CVR snimaka tako da snimcima nastalim prije aktivacije te funkcije ne može da se pristupi uobičajenim tehnikama reprodukcije ili kopiranja.
- (f) Ako CVR ne može da se dislocira, mora da ima uređaj koji će pomoći da se pronađe u vodi sa minimalnim emitovanjem signala ispod vode od 90 dana. Ako CVR može da se dislocira, mora da ima automatski predajnik za određivanje mjesta nesreće (ELT).

UAM.IDE.MVCA.190 Uređaj za snimanje podataka leta (FDR)

- (a) VCA sa MCTOM-om većim od 5700 kg mora da bude opremljen FDR-om koji digitalno snima i skladišti podatke i za koji postoji metoda kojom ti podaci sa medija za skladištenje mogu lako da se pročitaju.
- (b) FDR mora da snima parametre potrebne za tačno određivanje putanje, brzine, položaja, snage motora, rada, konfiguracije i svih parametara koji su utvrđeni tokom izdavanja uvjerenja o tipu VCA i ima mogućnost zadržavanja snimljenih podataka tokom najmanje prethodnih 25 sati.
- (c) Podaci se dobijaju iz izvora u VCA koji omogućavaju tačnu korelaciju sa informacijama koje se prikazuju pilotima.
- (d) FDR automatski počinje da snima podatke najkasnije od trenutka kad je VCA u stanju da se kreće na sopstveni pogon i automatski se zaustavlja nakon što se jedinice za uzgon i potisak isključe na kraju leta.
- (e) Ako FDR ne može da se dislocira, mora da ima uređaj koji će pomoći da se pronađe u vodi sa minimalnim emitovanjem signala ispod vode od 90 dana. Ako FDR može da se dislocira, mora da ima automatski predajnik za određivanje mjesta nesreće (ELT).

UAM.IDE.MVCA.191 Uređaj za snimanje leta

- (a) VCA sa MTCOM-om koji nije veći od 5700 kg mora da bude opremljen uređajem za snimanje leta.
- (b) Uređaj za snimanje leta bilježi podatke o letu i/ili snima slike, što je dovoljno za određivanje putanje i brzine vazduhoplova, te:
  - (1) glas iz letačke kabine u višečlanim posadama i VEMS operacijama; ili
  - (2) radio-komunikaciju sa jedinicama usluga u vazdušnom saobraćaju (ATS), ako je primjenljivo.
- (c) U uređaju za snimanje leta čuvaju se podaci o letu i/ili slike i zvučni zapisi snimljeni tokom najmanje pet prethodnih sati.
- (d) Uređaj za snimanje leta automatski počinje da snima podatke prije trenutka kada je VCA u stanju da se kreće na sopstveni pogon i automatski se zaustavlja nakon što se jedinice za uzgon i potisak isključe na kraju leta.
- (e) Ako uređaj za snimanje leta snima slike ili glasove u letačkoj kabini, PIC raspolaže funkcijom za mijenjanje tih slika i glasova tako da se snimcima nastalim prije aktivacije te funkcije ne može pristupiti uobičajenim tehnikama reprodukcije ili kopiranja.
- (f) Alternativno tačkama (b) i (c), neki podaci o letu, slike ili audiozapisi mogu da se emituju i snimaju na udaljenoj lokaciji ako je to odobreno prilikom izdavanja uvjerenju o tipu vazduhoplova.

UAM.IDE.MVCA.200 Kombinovani uređaj za snimanje leta i glasa u letačkoj kabini

Zahtjevi za uređaj za snimanje glasa u letačkoj kabini i uređaj za snimanje leta mogu da se ispune jednim kombinovanim uređajem za snimanje.

UAM.IDE.MVCA.205 Sjedišta, sigurnosni pojasevi, sigurnosni sistemi za vezivanje i sigurnosni sistemi za vezivanje djece (CRD)

- (a) VCA je opremljen:
  - (1) sjedištem ili ležajem za sva lica u vazduhoplovu koja su stara najmanje 24 mjeseca;
  - (2) sigurnosnim pojasevima sa sistemom za vezivanje gornjeg torza na svakom putničkom sjedištu i sigurnosnim pojasevima na svakom ležaju;
  - (3) sigurnosnim sistemom za vezivanje djeteta (CRD) za sva lica koja su mlađa od 24 mjeseca; i
  - (4) sistemom za vezivanje gornjeg torza u četiri tačke koji uključuje sigurnosni pojas sa dvije ramene trake na svakom pilotskom sjedištu.
- (b) Sigurnosni pojas sa sistemom za zadržavanje gornjeg torza mora da:
  - (1) ima otkopčavanje na samo jednom mjestu; i
  - (2) na pilotskom sjedištu ima ugrađen uređaj koji automatski zadržava torzo lica koje sjedi na njemu u slučaju brzog usporavanja.

UAM.IDE.MVCA.210 Znakovi „FASTEN SEAT BELT” i „NO SMOKING”

VCA mora da bude opremljen uređajem koji svim licima u vazduhoplovu pokazuje kada sigurnosni pojasevi moraju da budu zavezani i da pušenje nije dozvoljeno ni u jednom trenutku.

UAM.IDE.MVCA.220 Kompleti za prvu pomoć

- (a) U opremi VCA mora biti najmanje jedan komplet za prvu pomoć.
 (b) Kompleti za prvu pomoć moraju da budu:
 (1) lako dostupni za upotrebu;
 (2) uvijek u periodu važenja.

UAM.IDE.MVCA.240 Dodatni kiseonik – vazduhoplov kojem kabina nije pod pritiskom

VCA kojem kabina nije pod pritiskom kojim se izvode operacije na visinama većim od 10000 ft mora da ima opremu za dodatni kiseonik koja služi za čuvanje i snabdijevanje kiseonikom u skladu sa sljedećom tabelom:

Tabela

Minimalni zahtjevi za dodatni kiseonik u vazduhoplovima kojem kabina nije pod pritiskom

Zaliha za:	Trajanje leta i visina kabine pod pritiskom
Lice/a koja upravljaju vazduhoplovom	Cijelo vrijeme leta na visinama kabine većim od 13000 stopa i za svaki period leta duži od 30 minuta na visinama kabine većim od 10000 stopa, ali ne većim od 13000 stopa.
100% putnika ⁽¹⁾	Cijelo vrijeme leta na visinama kabine većim od 13000 stopa.
10% putnika ⁽¹⁾	Cijelo vrijeme leta nakon 30 minuta na visinama kabine većim od 10000 stopa, ali ne većim od 13000 stopa.

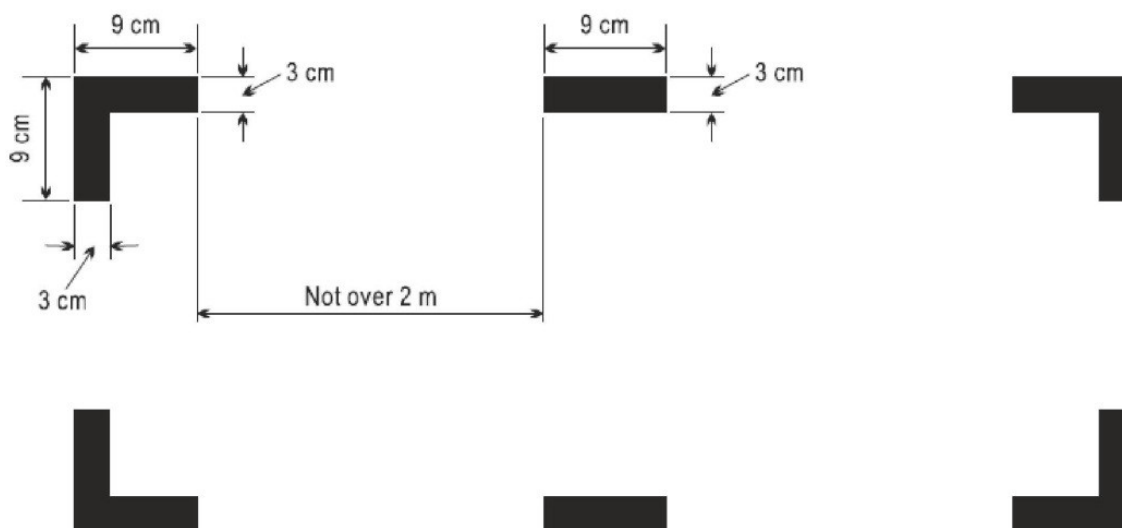
⁽¹⁾Procenti putnika u ovoj tabeli se odnose na putnike koji se prevoze vazduhoplovom, uključujući lica mlađa od 24 mjeseca.

UAM.IDE.MVCA.250 Ručni protivpožarni aparati

- (a) VCA mora da bude opremljen najmanje jednim ručnim protivpožarnim aparatom u letačkoj kabini koji mora da bude lako dostupan za upotrebu.
 (b) U putničkom odjeljku mora da bude najmanje jedan ručni protivpožarni aparat ako ručni protivpožarni aparat u letačkoj kabini nije putnicima lako dostupan za upotrebu.
 (c) Vrsta i količina agensa za gašenje požara u ručnim protivpožarnim aparatima mora da bude odgovarajuća za vrstu požara koji može da nastane u odjeljku gdje je protivpožarni aparat namijenjen za korišćenje kako bi se u odjeljcima u kojima borave lica minimizovala opasnost od koncentracije otrovnih gasova .

UAM.IDE.MVCA.260 Označavanje tačaka za prosijecanje kabine

Ako su na trupu VCA označena područja na kojima spasilačke ekipe u slučaju nužde mogu da probiju otvor, takva područja se označavaju kao što je prikazano na donjoj slici.

UAM.IDE.MVCA.275 Osvjetljenje i oznake za slučaj nužde

VCA je opremljen:

- (a) sistemom za osvjetljavanje u slučaju nužde koji ima napajanje energijom nezavisno od uobičajenog napajanja električnom energijom VCA kako bi se olakšala evakuacija putnika iz vazduhoplova; i
 (b) oznakama izlaza za slučaj nužde i znakovima za određivanje položaja koji su vidljivi na dnevnom svjetlu, u mraku i u kabini ispunjenoj dimom.

UAM.IDE.MVCA.280 Predajnici za određivanje mjesta nesreće (ELT-i)

VCA je opremljen najmanje jednim odobrenim automatskim ELT-em ili, alternativno, nekim drugim odobrenim uređajem za automatsko praćenje vazduhoplova u kombinaciji sa radio-farom za lokaciju koji pomaže spasilačkim službama da budu obaviještene o nesreći, da dođu do mjesta nesreće i da tačno lociraju preživjela lica.

UAM.IDE.MVCA.300 Letovi iznad vode

- (a) VCA koji prevozi putnike mora da bude sertifikovan:
- (1) za prinudno slijetanje na vodu, kad je riječ o letovima iznad vode u nepovoljnom okruženju na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta;
  - (2) za prinudno slijetanje na vodu ili plutanje u slučaju nužde, kad je riječ o letovima iznad vode u okruženju koje nije nepovoljno na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta;
  - (3) za ograničene letove iznad vode, ako ne ispunjava kriterijume iz tačke (a)(1) ili tačke (a)(2) i ako je ispunjen najmanje jedan od sljedećih uslova:
    - (i) ukupno vrijeme leta iznad vode duže je od tri minuta;
    - (ii) slijetanje ili polijetanje izvodi se iznad vode.
- (b) VCA koji ne prevozi putnike mora da bude sertifikovan:
- (1) za prinudno slijetanje na vodu ili plutanje u slučaju nužde, kad je riječ o letovima iznad vode na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta;
  - (2) za ograničene letove iznad vode, ako ne ispunjava kriterijume iz tačke (b)(1) i ako je ispunjen najmanje jedan od sljedećih uslova:
    - (i) ukupno vrijeme leta iznad vode duže je od tri minute;
    - (ii) slijetanje ili polijetanje izvodi se iznad vode.
- (c) VCA koji izvodi operacije na vodi mora da bude sertifikovan za operacije na vodi i da ispunjava kriterijume iz tački (a) ili (b).
- (d) VCA koji izvodi operativne aktivnosti na plutajućim površinama mora da bude sertifikovan za operacije na plutajućim površinama i da ispunjava kriterijume iz tačke (a) ili (b).
- (e) VCA mora da ima ELT za preživljavanje (ELT(S)) koji pluta i koji može automatski da se aktivira za letove iznad vode, osim za ograničene operacije iznad vode.

UAM.IDE.MVCA.305 Prsluci za spašavanje i ostala oprema

- (a) Uz izuzeće odredbi iz tačke (c) za letove iznad vode kako su definisani u tački UAM.IDE.MVCA.300, u opremi VCA mora da bude najmanje jedan prsluk za spašavanje po licu u vazduhoplovu, smješten na mjesto koje je licu za čiju je upotrebu predviđen lako dostupno sa sjedišta ili ležaja dok je sigurnosni sistem vezivanja pričvršćen. Ako prsluci za spašavanje ne mogu da budu lako dostupni dok je sigurnosni sistem vezivanja pričvršćen, svako lice mora da nosi prsluk za spašavanje ili, ako je to lice mlađe od 24 mjeseca, ekvivalentnu plutajuću napravu.
- (b) Svaki prsluk za spašavanje ili ekvivalentna individualna plutajuća naprava mora da ima električno svjetlo radi jednostavnijeg lociranja lica u vodi.
- (c) Za letove iznad vode u nepovoljnom okruženju na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta zbog podrške aktivnostima povezanim sa neobnovljivim i obnovljivim izvorima energije i podrške plovilima:
- (1) sva lica u vazduhoplovu moraju da nose prsluk za spašavanje tokom cijele operacije, osim ako na sebi imaju integrisano odijelo za preživljavanje koje ispunjava i zahtjeve za odijelo za preživljavanje i zahtjeve za prsluk za spašavanje;
  - (2) sva lica u vazduhoplovu prema potrebi nose odijelo za preživljavanje, zavisno od temperature vode i procijenjenog vremena do spašavanja; nivo izolacije mora da bude dovoljan za najčešće uslove i ne smije da bude pretjeran;
  - (3) sva lica u vazduhoplovu moraju da imaju sistem za disanje u slučaju nužde (EBS) i da budu upoznata sa njegovom upotrebom.

UAM.IDE.MVCA.310 Čamci za spašavanje

- (a) VCA mora da ima najmanje jedan čamac za spašavanje za letove iznad vode u nepovoljnom okruženju na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta ili mora da ima najmanje jedan čamac za spašavanje smješten tako da se omogući njegova brza upotreba u slučaju nužde za letove iznad vode u okruženju koje nije nepovoljno na udaljenosti od kopna koja odgovara vremenu leta pri uobičajenoj brzini krstarenja dužem od 10 minuta. Čamci za spašavanje moraju da imaju dovoljan kapacitet, odvojeno ili zajedno, za smještaj svih lica koja se nalaze u VCA.
- (b) Svaki propisani čamac za spašavanje mora da bude smješten tako da može brzo da se koristi u slučaju nužde.
- (c) Svaki propisani čamac za spašavanje mora da ima najmanje jedan ELT(S).
- (d) Svaki čamac za spašavanje mora da bude upotrebljiv u uslovima na moru u kojima su karakteristike prisilnog slijetanja na vodu, plutanja i uravnotežavanja VCA ocijenjene u svrhu sertifikacije.
- (e) Svaki propisani čamac za preživljavanje mora da ima opremu za spašavanje života, uključujući sredstva za održavanje na životu, kako je odgovarajuće za predviđeni let.

UAM.IDE.MVCA.311 Oprema za preživljavanje

- (a) VCA namijenjen letovima iznad područja na kojima bi potraga i spašavanje bili posebno teški mora da ima:
- (1) signalnu opremu za davanje znakova za pomoć;
  - (2) najmanje jedan ELT(S); i
  - (3) dodatnu opremu za preživljavanje za rutu kojom se leti, uzimajući u obzir broj lica u vazduhoplovu.

UAM.IDE.MVCA.315 Oprema za operacije na vodi

- (a) VCA sertifikovan za operacije na vodi mora da ima:
- (1) morsko sidro ili drugu opremu koja je neophodna za vezanje, sidrenje ili manevarisanje VCA na vodi, pri čemu to mora da bude odgovarajuće za njegovu veličinu, težinu i manevarske karakteristike; i
  - (2) opremu za davanje zvučnih signala kako je propisano Međunarodnim propisima za sprečavanje sudara na moru, prema potrebi.

UAM.IDE.MVCA.325 Slušalice

VCA mora da ima slušalice sa ugrađenim mikrofonom ili ekvivalentan uređaj i dugme za odašiljanje na komandama svakog pilota VCA na svom dodijeljenom mjestu.

UAM.IDE.MVCA.330 Radiokomunikaciona oprema

- (a) VCA mora da bude opremljen najmanje jednim radiokomunikacionim sistemom koji je povezan sa primarnim napajanjem vazduhoplova i sa još onoliko radiokomunikacionih sistema koliko je potrebno za vrstu operacije koja se obavlja i za klase vazdušnog prostora u kojem se operacija izvodi.
- (b) Radiokomunikaciona oprema letačkoj posadi u normalnim radnim uslovima omogućava:
  - (1) komunikaciju sa odgovarajućim zemaljskim stanicama sa bilo koje tačke na ruti, uključujući preusmjeravanja;
  - (2) komunikaciju sa odgovarajućim ATC stanicama sa bilo koje tačke u kontrolisanom vazdušnom prostoru u kojem namjeravaju da se obavljaju letovi; i
  - (3) primanje meteoroloških informacija.
- (c) Radiokomunikaciona oprema omogućava komunikaciju na vazduhoplovnoj frekvenciji za slučaj nužde od 121,5 MHz.

UAM.IDE.MVCA.345 Navigaciona oprema

- (a) VCA mora da bude opremljen navigacionom opremom za letove po VFR-u danju i u skladu sa primjenjivim zahtjevima za vazdušni prostor.
- (b) VCA mora da bude opremljen dovoljnom navigacionom opremom kako bi se obezbijedilo da u slučaju kvara jednog elementa opreme u bilo kojoj fazi leta preostala oprema omogući sigurnu navigaciju u skladu sa planom leta.

UAM.IDE.MVCA.350 Transponderi

Ako to zahtijeva klasa vazdušnog prostora u kojem se leti, VCA kojim se upravlja po VFR-u danju mora da bude opremljen sekundarnim nadzornim radarskim transponderom (SSR) sa svim potrebnim mogućnostima.

UAM.IDE.MVCA.355 Upravljanje bazama vazduhoplovnih podataka

- (a) IAM operator:
    - (1) obezbjeđuje da baze vazduhoplovnih podataka koje se koriste u aplikacijama sertifikovanih sistema vazduhoplova moraju da ispunjavaju zahtjeve koji se odnose na kvalitet podataka koji su primjereni za predviđeno korišćenje tih podataka;
    - (2) obezbjeđuje blagovremenu distribuciju i ažuriranje aktuelnih, nepromijenjenih baza vazduhoplovnih podataka u sve vazduhoplove kojima su potrebne;
    - (3) izvještava pružaoca baze podataka o pogrešnim, nedosljednim ili nedostajućim podacima za koje je opravdano očekivati da bi mogli da predstavljaju opasnost za sigurnost leta, ne dovodeći u pitanje nijedan zahtjev u pogledu izvještavanja o nezgodama utvrđen u Regulativi (EU) br. 376/2014. U takvim slučajevima IAM operator obavještava sve predmetno osoblje i obezbjeđuje da se pogođeni podaci ne koriste.”
-